

Літературно-культурний журнал українських письменників Румунії

Наши голоса

Місячник Союзу українців Румунії. XXVII рік видання. № 290-291, серпень-вересень, 2018

Натюрморт з бандурою,
Юрій Сотніков

І чужому навчайтесь,
 У свого не учуйтеся...
 М. Шевченка

Наш голос

NAȘ HOLOS
 ISSN 1220-6296

Головний редактор – Ірина Мойсей
 Редактори: Іван Ребошапка
 Михайло Трайста

Редколегія:

Іван Арделян, Іван Кідешук,
 Іван Ковач, Микола Корнишан,
 Микола Корсюк, Михайло Михайлюк,
 Юрій Павліш, Віргілій Ріцько

Адреса редакції:

Раду Попеску, 15, Сектор 1, Бухарест;
 Телефони: 021/222.07.29; 021/222.07.37
 Телефони/Факси: 021/222.07.37; 021/222.07.55;
 E-mail: redactia.nasholos@gmail.com

Друкарня «S.C. SMART ORGANIZATION S.R.L.»,
 Бухарест, Румунія
 Redacția:
 Str. Radu Popescu, Nr. 15, Sector 1,
 București România

Застереження:

- За достовірність фактів, цитат, власних імен та інших відомостей відповідають автори підписаних матеріалів.
- Редакція може не поділяти точки зору авторів.
- Надіслані до редакції матеріали не рецензуються і не повертаються.
- Редакція залишає за собою право скорочувати і редагувати надіслані матеріали, не порушуючи їхнього основного змісту.

Читайте в номері:

- ❖ Румунські «правнуки» язичницького Дажбога
- ❖ Література і цивілізація – форми людської гармонії
- ❖ Забута письменниця Сидонія Никорович
- ❖ Мотив Трьох Грацій у віршах Шевченка: ДОЛЯ, МУЗА, СЛАВА
- ❖ Молитви і псалми Тараса Шевченка
- ❖ Український прорив Михайла Трайсти
- ❖ Карашсеверінські українці у пошуках прадідівських слідів на Закарпатті
- ❖ Степан Пушик відійшов у вічність
- ❖ Україніка Бухарестського університету – одна із складових румунської філології (XLII)
- ❖ З університетських і позауніверситетських буднів
- ❖ Відомий Микита П. (Оповідання)
- ❖ Алло! Я Еміліян. Слухаю вас... (Із циклу ПРОМАХИ)
- ❖ Дитячі сторінки
- ❖ Сторінки гумору

Іван РЕБОШАПКА

РУМУНСЬКІ «ПРАПРАВНУКИ» ЯЗИЧНИЦЬКОГО ДАЖБОГА

Давність румунсько-українських відносин, крім історичних, культурних та інших явищ, підтверджується й антропонімічними фактами, як одним-єдиним але дуже цікавим «привласненням» румунами праслов'янського патроніма чоловічого роду – Дажбога, який з давніх давен і по цей час використовується ними.

Про це божество писало багато вчених, пишуть в наш час, писатимуть, напевно, і надалі інші дослідники, оприлюднюючи свої здогади та припущення.

За О. Трубачевим, це – праслов'янське божество¹. За Павлом Чучкою це – «праукраїнський небожитель»². Тієї ж думки і О. П. Знойко, який у книзі *Міфи Київської землі і події стародавні* називає Дажбога божеством «наших [тобто українських – І.Р.] пращурів». Положення П. Чучки, О. П. Знойка і багатьох інших ґрунтуються, правдоподібно, на тому, що історичні, етнологічні, фольклорні й інші дані про цього язичницького бога пов'язані з Києвом. Він належить до східнослов'янської міфології, посідаючи в ній третє місце серед семи богів, після Перуна і Хорса.

В східнослов'янському мовному ареалі даний теонім наявний у давньоруській формі *Дажьбоъ*, церковнослов'янській – *Дажьбог*, російській – *Даж(д)ьбог*, українській, болгарській – *Дажбог*, білоруській – *Даждзьбог*. Наявний даний теонім і у поляків, під близькою до східнослов'янської назви – *Dadžbóg*³ та в сербів під назвами *Dažbog*, *Daždboг*, *Dabog*, *Dajbog*⁴.

Як сказано вище, дані про язичницького бога-ідола Дажбога зв'язані з Києвом. Вони наявні такими не тільки в східнослов'янських, древньоруських (тобто українських) джерелах, але й у польських, сербських й інших. Назва цього бога згадується вже в 980 р. в Київському літописі: за часів князя Володимира було споруджено перед його палацом сім статуй язичницьких богів, між якими і статую Дажбога. В Іпатієвському літописі під 1114 р. подається уривок з перекладу візантійського Хронографу V-VIII століть Іоана Малали, в якому вказується, що Дажбога названо іменем Сонце: «Солнце, син Сварагов, еже

ест Дажьбог, бо би мужь силен». У *Слові о полку Ігоревім* русичів названо «Дажьбожими внуками». Потєбня й Перетц твердять, що «Дажьбожі онуки» – це головні князі й їхня дружина.

Досі вичислені джерела (*літописи*, *Слово о полку Ігоревім*) вміщують чимало виключно розповідних але не писаних легендарних фактів про Дажбога. Павло Чучка відзначає: «Перша письмова згадка імені Дажбога походить із м. Сучави і припадає на 1471 р.: «...а на то ест вѣра пана Дажбога чашника». Це ім'я належало боярину молдавського господаря Штефана Великого (*Ștefan cel Mare*), як випливає із документу Сучавської канцелярії: «...вѣра пана Дажбога, пъркалабанемецкого»⁵. Вказану П. Чучкою першу згадку імені Дажбога слід виправити: перша письмова згадка, як цікаво (!), не Дажбога, а вже утвореної від його особової форми назви села *Дажбиджани*, з околиці Керлігітури (*Cârligătura*), це село виданою граматою Штефан Вода дарує разом з іншими селами 11 серпня 1445 р. сестрам і братові постільничному Козмі Шарпе (*Mihai Costăchescu*, 30). Писані старослов'янською мовою сучавські документи з великим впливом української мови (деякі дослідники вважають, що це давня українська мова) рясніють згадуванням теоніма *Дажбог* та похідних назв. В грамоті господаря Петру Рареша (*Petru Rareș*) від 20 квітня 1546 р. згадуються правнуки «німецького пъркалаба» *Дажбога* Тітіяна, княгиня стольника Яцко, її брат Татар, діти Купчіча. У грамоті Александра Лепушняну від 21 грудня 1554 р. згадується бояриня Іванка-постачальника хліба воеводському двору, дочка боярина Штефана Великого *Дажбога-чашника* (потім нямецького перкалаба), названа похідним від Дажбог іменем, але в стилі румунських прізвищ з ледь зневажливим значенням – *Dajbogoaiе*. У грамоті від 1783 р. – інша похідна форма назви монастирської маєтності – *Dajbigeni*, що межує з маєтністю *Vizureni*. Похідні вищевказані назви – це безперечний доказ широкого вживання румунами теоніма *Дажбог*.

(Продовження на 4 с.)

РУМУНСЬКІ «ПРАПРАВНУКИ» ЯЗИЧНИЦЬКОГО ДАЖБОГА

(Продовження із 3 с.)

Автор даної статті не цікавився, наскільки поширений чи не поширений даний теонім в інших слов'янських мовах, крім української, консультовані джерела не наводять відповідні дані.

Не досліджено в даній статті ні вживання даного імені від перших письмових його згадок у XV ст. на протязі історії румунів. Правдоподібно, воно продовжувало вживатися, що підтверджується широким побутуванням в наш час цього імені. З метою зацікавлення читачів наведемо (що не буде неприличним, ба навіть шанобливим, бо дані взяті з Інтернету, а в даній статті заново повторені) імена конкретних осіб з-поміж румунів, що носять зараз ім'я Дажбог: Dajbog Monica – речник румунського Міністерства внутрішніх справ; Dajbog Geanina – судовий виконавець м. Галац; Dajbog Robert Ciurea – гравець команди «F. C. Oțelul» м. Галац; Dajbog Maricel – платіжне агенство, м. Галац; Dajbog Miron Ovidiu – Румунський інститут культури, м. Бухарест; Dajbog Mihaela – Державний театр «Віктор Іон Попа», Бирлад і багато інших.

Це ім'я носять і особи в закордонні. Деякі з них, правдоподібно, румунського походження: Dajbog Gabriel – Люксембург; Dajbog Daniel á Daniel – Канада; Dajbog Auga, мастертка Університету мистецтв – Лондон й інші. Ім'я Дажбог широко представлене на інтернетному списку народжених, одружених, померлих й імігрованих.

Це ім'я видатний румунський мовознавець академік Йорґу Йордан у своєму *Словнику прізвищ* зачислює до румунських імен, вказуючи його походження від давньослов'янського Дажбог⁶.

У своєму словнику слов'янських особових імен Павло Чучка допускає, що «утворені від особового імені Дажбог в українців зустрічаються майже сто років раніше» від письмової згадки в сучасних документах (1445, за виправленою нами датою – *І.Р.*), цитуючи текст від 1394 р., в якому згадується дане ім'я – «...наш вѣрный слуга Данило Дажбогович».

На основі представлених досі даних впливають кілька спостережень, які, само собою зрозуміло, ще підлягають подальшим осмислюванням: 1) імена решти слов'янських божеств, крім Дажбога, не стали вживатися людьми; ім'я Ісус було майже спільним у

Палестині I ст. після Христа (див.: www.ziare.com); у Старому Завіті ім'я Ісус (Iehşua) носили й інші особи, наслідники Мойсея; дивний факт стався 2013 р.: батьки новонародженого хлопчика в Секторі № 1 Бухареста охрестили Ісусом⁷; 2) із словника Павла Чучки не можна дізнатися, наскільки ім'я Дажбог поширене серед українців; у давнішому (1986 р.) словнику Л. Г. Скрипника та Н. П. Дзятківської воно не подане⁸; 3) давнє (письмово засвідчене починаючи з 1445 р.) проникнення праслов'янського/праукраїнського імені чоловічого роду Дажбог в румунську антропонімію наявне тільки в Молдові, в якій сильніше відчувався український вплив, що міг би завдячуватися інтенсивному, як допускає Павло Чучка, вживання українцями імені цього язичницького божества. Румуни «присвоїли» його попросту із сімейного патронімічного наслідництва, у новіші часи, може, й не усвідомлюючи існування божества з таким іменем.

Більше того, румуни не могли сприйняти це ім'я шляхом фольклорної українсько-румунської комунікації, оскільки у фольклорі українців ім'я цього язичницького бога зовсім рідкісне. Воно засвідчене, наприклад, у веснянці:

– Ой ти, соловейку, ти ранній пташку,
Ой чого так рано із вир'їчка вийшов?
– Не сам же я вийшов, Дажбог мене вислав
З правої ручейки, і ключики видав,
З правої ручейки – літо відмикати,
З лівої ручейки – зиму замикати.
А ще по горах сніги лежали,
А по дорогах криги стояли.
А тії сніги ніжками потопчу,
А тії криги крильцями поб'ю,
І кубелечко я собі зів'ю,
І в кубелечці діток наведу.

З веснянки «прочитується», що Дажбог, як пише в Хроніці Іоанна Малали та в Літописі Нестора, – це «царь-солнце, сын Сварогов», який посилав соловейка замкнути зиму і відімкнути літо. Цей мотив має дуже близькі відповідності, наприклад, в давньоіндійській міфології, в якій Індра та Варуна відмикають небесні брами. У давніх греків Аїд

відмикає небесні брами чи двері. Такого виду веснянок в румунів немає. В них побутують пісні, що оспівують радісний настрій людей з приводу настання весни.

Інший приклад українського обрядового фольклору, в якому наявне ім'я Дажбог, – це слідує колядка парубкові:

*Межи трьома дорогами, рано-рано,
Межи трьома дорогами, ранесенько,
Там здибався князь з Дажбогом, рано-рано,
Там здибався князь з Дажбогом, ранесенько.
– Ой ти боже, ти, Дажбоже, рано-рано,
Зверни ж мені з доріженьки, ранесенько.
Бо ти богом рік од року, рано-рано,
Бо ти богом рік од року, ранесенько,
А я князем раз на віку, рано-рано,
А я князем раз на віку, ранесенько.
Раз на віку в неділеньку, рано-рано,
Раз на віку в неділеньку, ранесенько.*

Дана колядка побудована за такою моделлю: герой (в цьому випадку – жених; подібні пісні зустрічаються і у весільному репертуарі) зустрічається з іншим пісенним актантом й благає не ставати йому на перешкоді. У цій колядці жених, якого називають князем (дуже цікаво: відповідно його називають і в румунів – *împăratul*), благає Дажбога дуже гарним звертальним виразом (не засвідченим у словниках) – *звернути з його дороги* до церковного вінчання, тобто уступитися з його дороги, не перешкоджати йому. Належність пісні до колядок з весільною темою підтверджується тим, що парубок один раз на віку буває князем (тобто, згідно з узвичаєною традицією, раз в житті одружується, і його називають князем), а також і так званою фольклористами *часовою умовою* весільної події, вказаної прислівником, – *рано, ранесенько*, і днем відбування весілля – *в неділеньку*. Ні таких колядок, тим більше із споминанням Дажбога, в румунів немає.

Сприйняттю цього імені якимось способами подіяв, можливо, і комплекс ряду інших фактів: інтенсивне вживання церковнослов'янських релігійних культових назв у Молдові; широке побутування імені Богдан, яке румунам підказувало, що Дажбог, це, можливо, зворотна метатеза першого імені; чи не найефективнішим впливом були мішані українсько-румунські сім'ї.

Максимільян Пресняков. Дажбог. 1998 р.

Примітки

1 Олег Трубачев, *Этимологический словарь славянских языков*, Москва, Наука, 1974, т. 4, с. 182.

2 Павло Чучка, *Слов'янські особові імена українців: історико-етимологічний словник*, Київ, 2011.

3 Moszyński Leszek, *Prastowiański panteon w słowniku etymologicznym i Lexiconie Franciszka Miklosicha* // «Studia z Filologii Polskiej i Słowiańskiej», t. 31, 1993. S. 163-174.

4 Див.: <http://www.starisloveni.com/Dajbog.html>

5 Mihai Costăchescu, *Documentele moldovenești de la Ștefan cel Mare*, Iași, 1933.

6 Iorgu Iordan, *Dicționar al numelor de familie românești*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1983.

7 Див.: <https://www.gandul.info/stiri/ce-nume-neobisnuit-i-au-dat-parintii-acestui-baietel-nascut-anul-trecut-in-sectorul-1-din-bucuresti-top-20-nume-la-baieti-si-fete-in-2013-11943474>

8 Л. Г. Скрипник, Н. П. Дзятківська, *Власні імена людей. Словник-довідник*, Київ, Наукова думка, 1986.

Михайло Гафія ТРАЙСТА

ЛІТЕРАТУРА І ЦИВІЛІЗАЦІЯ – ФОРМИ ЛЮДСЬКОЇ ГАРМОНІЇ

(Продовження з № 289)

Середній клас сучасної літератури як у Румунії, так і в Україні (взагалі в Східній Європі) підтримує свій стандарт красномовно, хоча й не отримує бюджетних стипендій, а це тільки підвищує ступінь поваги, яку ми зобов'язані йому віддати. Письменники, яких слід зарахувати до *middle class*'у сучасної літератури, засвідчують різноманітність і силу її творення. Сучасна література, принаймні румунська, породжує сили і самооцінює цю енергію далі, зберігаючи репери синтагми – її сучасні вершини.

Класична причина еволюції приводить нас до висновку, що будь-який верх має свою основу, він не може бути народжений ні в чому, тому верхи сучасної літератури базуються на чомусь, а те, на чому вони базуються, ми можемо назвати середнім класом сучасної літератури.

Свою чергою, цей конгломерат, цей різноманітний, неоднорідний і щасливий марнотратний компост базується на тому, що ми можемо назвати насінням літератури, а також чудовою сумішшю значень і смаків, орієнтацій і потенціалів, тенденцій та переорієнтацій, успіхів та невдач, з обґрунтувань та переобґрунтувань... Це єдиний генезис, який робить можливим усе, що означає «теперішнє», з якого народиться майбутнє.

Сила *middle class*'у сучасної літератури не повинна означати боротьбу за стерильне верховенство, ані боротьбу за ієрархії, які б забезпечували тимчасові впливи та привілеї. Настав час перестановки творців, які справді відповідають за те, що вони представляють чи мали намір представляти. Твір належить творцеві тільки до часу його опублікування, оскільки від того моменту він уже належить іншим – читачам, незалежно від чийого бажання, навіть від бажання творця, і незалежно від політичної, економічної або філософської орієнтації кожного творця чи художньої групи, до якої належить.

Середній клас сучасної літератури є незаперечним фактом, він повинен згуртувати свою єдність і відповідальність не лише декларативно, а й на рівні кожного, не обов'язково на рівні якоїсь організації, а особисто усвідомлюючи високу мету письменника.

Середній клас сучасної літератури не потребує жодної спеціальної організації, ні будь-якого внутрішнього менеджменту, він працює природним шляхом, але він повинен бути активнішим, переборювати

страх і реагувати на ті організації та угруповання, які перевищують свої прерогативи чи креативну художню базу, не згадуючи вже про моральність.

Немає потреби в революції, воскресіння революції – а це втілення революції – означає саме Творіння! Отже, «літературна революція» – це, безумовно, плеоназм!

Ми переконані, що майбутнє літератури – це майбутнє людства. Література, по суті, не обов'язково залежить від писаного слова. Чим більше поліпшуються технічні засоби комунікації, тим більше зростають шанси поширення літератури (друк, компакт-диски, магнітофон, радіо, кінотеатр, телевізор, комп'ютери, Інтернет тощо). Ми не згодні з панічним песимізмом тих, хто вважає, що вся ця техніка знищить інтерес до літератури. Навпаки! А також не віримо, що в майбутньому літературу будуть творити комп'ютери.

Відомий румунський поет-шістдесятник Нікіта Стенеску так писав про майбутнє літератури:

«Це правда, що, принаймні в принципі, комп'ютер може створити сонет Шекспіра. Так, але за умови, щоб шекспірівська опера знаходилася в комп'ютері та щоб була запрограмована структура його сонетів».

Справді, комп'ютери та наука мають роль вирішення, а не творення, яким Господь обдарував людину. Хіба можна вважати, що завдяки створенню ідеального годинника можна створити час? Ні!

Але у зв'язку з майбутнім літератури, особливо поезії, мусимо сказати: однією з причин поетичного творення є й бажання спілкування, тому що поезія – це те, що виокремлює людину від чогось іншого. Тому що поезія, виражаючи найбільш конкретний гуманний зміст, можливо, має нюансовий вигляд: національний. У нашому сьогоденні поезія різних народів набирає безпрецедентного розквіту, тому що потреба комунікації зросла і необхідність виживання індивідуальності в межах більшої колективності стала справжньою проблемою. До певної міри поезія почала відігравати провідну роль у спілкуванні не лише всередині однієї чи іншої нації, а й у міжнародних відносинах. Але у випадку поезії, створеної індивідуальностями малих та середніх народів, це питання стосується особливо структури поезії, за винятком тих країн, мова яких уже стала міжнародним надбанням.

Ось чому, на наш погляд, наприклад, у румунській сучасній поезії, як і в українській, акцент переходить від поетичного слова до поетичної напруженості, яку легше

конвертувати в міжнародну мову. Ця мета-лінгвістична тенденція схильна розглядати слово не як мету, а як засіб. Усе більше можна запримітити акцентуацію використання слова як засобу, дегерметизацію мовного комплексу та переміщення вишуканості фрази до витонченості напруженості почуттів. Але, як писав той самий Нікіта Стенеску:

«Поезію не можна писати без слів, а тотальна мета-лінгвістика, звичайно, привела б до телепатичної поезії».

Драматург Іоан Лука Караджале в гумористичному тоні зазначив, що *«Найважче для румунів, які вміють читати, є – не писати».* Не кажучи вже про те, що багато письменників пишуть більше, ніж читають... Це до певної міри трагікомічна ситуація, бо нині вже не знайти читача, який, прочитавши два-три твори, не відчуває потягу й необхідності самому «творити». Писання стало підробленим національним катарсисом, який у своїй невинності втратив як сенс справжньої культури, так і сенс історії. Почали зникати резерви сили та свободи, які знаходяться в будь-якій духовній формі.

Єдине просте слово, сказане в потрібний час, може розвалити мури брехні. «Переживати треба за режим, який виступає проти культури, а не за культуру, проти якої виступає цей режим», – казав французький письменник Моріс Бланшо. Йдеться про справжню культуру, про справжнє мистецтво, які зупиняються тільки у своїх (не-) межах. Тут варто зазначити, що культурне явище, у його великому і справжньому сенсі, не має нічого, абсолютно нічого спільного з масами.

Одні із творців та літературних дослідників (не будемо називати їх) дійшли висновку, що до літературної творчості повинні наблизитися тільки еліти, певні цінності (підтримані державою і суспільством). Хоча цивілізована поведінка повинна бути терміново вирішена всіма. Зрештою, будь-який «народ», як зазначає відомий німецький філософ Фридріх Вільгельм Ніцше, не має більше, ніж шість-сім великих людей.

Це було б не тільки актом цивілізації, а й справжнім патріотизмом, щоб письменна культура (культура взагалі) залишилася лише в руках вибраних творців, з перевіченим покликанням, акредитованим істинною критикою.

Сьогодні світ переповнений напівграмотними «геніями», бунтівними «талантами», які знають усе. Значною мірою акт творчості замінив психіатричні консультації. *«Коли бачиш навколо себе стільки дурості й каботинізму (навіть і в літературі), прагнеш зі всієї душі зустріти щирого, чесного дурня (якщо існують такі)»*, – трохи весело, трохи печально пише румунський письменник Іоан Поп.

Сьогодні багато хто зловживає письменством, використовуючи акт творчості як соціальний, політичний, академічний батут, – маю на увазі ситуацію в Румунії.

«Культура належить безкультурним», – писав Константін Нойка.

Відомо, що культура, тим паче фальшива, не породжує рефлексивно велику цивілізацію. Хоча велика цивілізація завжди породжує (або приймає) велику культуру.

Зрештою, ці два поняття – література й цивілізація – є лише формами людської гармонії. Культура залишається найефективнішим способом цивілізації (Шпенглер твердив, що будь-яка культура опиниться в цивілізації). Як цивілізація, переосмислена у своїх культурних процесах, залишається найвірнішим шляхом до будь-якої форми духовного вознесіння. Хоча, як стверджував Ф. Ніцше, *«апогей культури відрізняється від апогею цивілізації».* Ці два поняття показують рівень нашого реального і можливого людства. Вони показують, як незалежність може визначати й переосмислювати нас як людей.

Головні завдання сучасного письменника впливають із самої специфіки літератури, його особистості, мови, традиції та культури, до якої він належить. Це дуже важко узагальнити. Але, на нашу думку, сила універсального уявлення певних творів полягає, з одного боку, в дослідженні загального стану людини у зв'язку з конкретним національним простором і культурою, а з іншого – в повній особистій та оригінальній напрузі, в якій поглиблюються почуття. Література як виразна сила розвивається непомітно. Від Гомера до Чехова чи Достоевського як літературне мистецтво вираз не дуже розвинувся. Розвинулися і диференціювалися, майже вибухаючи, почуття, а це завдячується насамперед людським знанням, які надзвичайно прогресували, а також соціальної еволюції, яка також зазнала фундаментальних змін. Нові почуття залишаються головним сенсом сучасної літератури. Але не можна узагальнювати, бо література є мистецтвом творчих індивідів.

Використана література

1. Ioan. F. Pop, *Cultură versus civilizație*, <http://www.contributors.ro/cultura/cultura-versus-civilizatie> (консультовано 03.03. 2018).
2. Nichita Stănescu, *Rolul literaturii*, у томі *Respirări*, Editura Sport-Turism, Bucureti, 1982.
3. Dan Șalapa, *apel către middle class-ul literaturii românești contemporane*, https://creator.ro/index.php?option=com_content&view=article&id=4635:apel-catre-middle-class-ul-literaturii-romanesti-contemporane&catid=16&Itemid=118 (консультовано 03.03. 2018).
4. Bianca Olănescu, *Importanța literaturii în viața omului*, у «Pro Expres de Drăgășani», 24 septembrie, 2015.
5. Яна Дубинянська, *Middle class*, ЛітАкцент, <http://litakcent.com/2011/03/17/middle-class/> (консультовано 03.03. 2018).

Володимир АНТОФІЙЧУК, Чернівецький національний університет ім. Ю. Федьковича

Забута письменниця Сидонія Никорович

(Продовження з № 289)

Пізнньої осені 1921 р. Сидонія Никорович відвідала родину Маковеїв у Заліщиках. Ці гостини дали їй надзвичайно багато для пізнання та переосмислення різних життєвих колізій, у тому числі й особистих, а також для вивірення і усталення власної творчої ідеології. Особливо її розчулила лагідна атмосфера в домі письменника і щирість взаємин його господарів. У листі від 6 листопада 1921 р. кількома рядками вона висловила Осипу Маковеєві своє невідоме

і не зване ніде раніше відчуття великого захоплення стосунками подружньої пари: «Я провела час у Вас гарно і мило, згадую Вас і Вашу жену. <...> Як се багато представляє серед сеї мертвеччини. Я зустрілася з живою культурою душі і шаную шляхетність і культуру людської душі, ся найглибша правда представляє більше, як уся слава і признання світа. Що значить уся земська суєта протів правдивого слова з душі до душі? Я чую пошану перед Вашим еством і кажу, що таких людей, як Ви і Ваша жена, тяжко стрінути у теперішній час. <...> У Вашій хаті чується подих правди життя. Се дуже багато і лише се мене тепер уражає. Се є те свіже повітря життя, де подих ширшає і

Сидонія Никорович. 1920 р.
Фото з архіву Богдана Мельничука

чується серед сеї темряви життя соняшний промінь. <...> У Вашій хаті є той подих вищого життя і чується его всюди. Се подих супокою і поезії, се подих людської душі...»¹. Такі відкриті та ніжні стосунки в родині Маковеїв, побудовані на взаємоповазі та взаємодовірі, не виявлялися, очевидно, в сім'ях, в якій вхожою була Сидонія (і, мабуть, для родини самої письменниці вони не були звичними). Письменниця зізнається: «Маю відчуття, що я стрінулася з людьми, з життям»². І це життя протиставляється «мертвеччині», яка уособлює нещирість, недовіру, байдужість у подружніх взаєминах, нехтування інтересів, потреб, зацікавленість членів родини.

Узагалі, авторка листа часто апелює до таких філософсько-сакральних категорій, як *душа, життя, правда, цілість*, які становлять фундамент гармонізації родинних цінностей та непорушності життє-

вих орієнтирів. Силу сім'ї як єдиного організму письменниця вбачає у взаєморозумінні, взаємоповазі, що й виформовує взаємодоповнення подружньої пари. На цьому вона наголошує у цитованому вище листі: «Ви себе спільно доповнюєте і творите разом одну гармонійну цілість життя»³.

Лаконічна відповідь Осипа Маковея на компліментарні роздуми та слова захоплення Сидонії Никорович злагодою у його родині підтверджує думку письменниці про повну довіру та взаємоповагу Ольги та Осипа Маковеїв. Адже адресант відписує подяку не від першої особи, а послуговується займенником *ми*, що вказує на цілковиту єдність його і дружини в поглядах на сутність подружніх цінностей. Так, Осип Маковей відзначає, підтверджуючи роздуми Сидонії Никорович про цілісність та взаємодоповнення у подружніх стосунках, що справді задоволений сімейним життям: «Не хвалимо себе, але ми з жінкою справді живемо собі добре, як товариші, і доповняємо себе»⁴. Осип Маковей зізнається, проте, що саме дружина є берегинєю їхнього сімейного вогнища: «У моєї жінки далеко більша здатність до життя, як у мене, а така прикмета в теперішніх часах щось варта»⁵.

Письменник не приховував свого особистого щастя і не соромився цих почуттів і, очевидно, не лукавив, бажаючи й іншим таких же міцних та довірливих фамільних стосунків: «Я бажав би всім, щоб так собі жили, як ми обидвоє»⁶.

Думки Сидонії Никорович про сутність сім'ї та подружні взаємини, що склалися в неї на основі відвідин Ольги та Осипа Маковеїв, становлять взірць та ідеальний образ родини, до якого прагнула й сама письменниця, проте з різних причин вона його не сягнула. Цілком можливо, за моїм припущенням, що це стало переломним моментом у її намірах побудувати іншу, щасливу, родину. Десь наприкінці 1923 р. вона розлучилася із отцем Омеляном Гнідим і вийшла заміж за працівника румунської митниці Костянтина Никоровича. Від цього шлюбу народилися двоє дітей: син Василь,

який став відомим румунським письменником, і дочка Калина – майбутній професор філософії Клузького університету.

Домашня робота, догляд за дітьми та їх виховання забирали в Сидонії Никорович дуже багато часу й фізичних сил. У листах до Марії та Антіна Крушельницьких вона не раз нарікала на важкий побут, який позбавляв її належної можливості займатися літературною творчістю і громадсько-культурною роботою. В одному з них читаємо: «...Я маю багато роботи і тяжкі життєві обставини. Маю троє малих дітей, і я їх сама виховую. Сама все роблю в хаті. Все в хаті – це є праця моїх рук, ніякої помочи не маю. Беру участь і в нашій громадській життє...

<...> Як мої діти сплять, тоді я читаю пресу і журнали, тоді я духово працюю. Це є в десятій вечором. І кілька можу, працюю щодня»⁷. Та попри втому від щоденного порання та догляду за малечою Сидонія Никорович залишалася зразковою, люблячою матір'ю, про що свідчить її виправдання у листі до Марії Крушельницької за довгу мовчанку, спричинену недугою меншої донечки Калини. Кілька тижнів занепокоєна мама провела біля ліжечка важкохворої дитини, ні на мить не втрачаючи надії на її одужання. І коли нарешті воно настало, щаслива матір з радістю повідомляла: «Богу дякувати, доця жие. Бігає весела, ходить з своїм братчиком до діточого огороця. Я шию їм весняні одяги»⁸.

Від одноманітної буденщини Сидонію Никорович рятували повнота родинних стосунків, листовне та живе спілкування з колегами, власна творчість. Постійно перебуваючи в часовій скруті, вона все ж таки знаходила можливість провідувати Ольгу Кобилянську, свою самотню приятельку, однодумницю і порадицю. Тривалі розмови між жінками, подеколи аж до світанку, на різноманітні теми породжували стійкі погляди на культурно-мистецький процес і перспективи тогочасних суспільних подій. Особливо Сидонія Никорович цінувала далекоглядну політичну аналітику Ольги Кобилянської. У листі до Марії Крушельницької вона зауважувала: «Так само хочу написати, як О. К. (Ольга Кобилянська. – В. А.) працює, чим вона займається, що її цікавить, – бо це я так добре знаю, що вона каже про політичне життя. Вона має на все дуже здорові і цікаві думки, але їх ніхто не знає. Ми

говоримо не раз і цілу ніч – я й би хотіла, аби ті думки не пропали...»⁹. І саме тому Сидонія Никорович зверталася з проханням до Марії Крушельницької, щоб вона посприяла друковій цих роздумів Ольги Кобилянської у журналі «Нові шляхи», який редагував її чоловік Антін Крушельницький.

Певною мірою і Сидонія Никорович, і Ольга Кобилянська почувалися поза межами активного літературного життя, не маючи жвавого спілкування з представниками великої літератури. Зокрема творчої підтримки вони очікували й від Антіна Крушельницького, про що свідчить листовне зізнання Сидонії Никорович: «Правдоподібно ми з Ольгою Кобилянською часто думками будемо линути до Вас,

бо справді ми відчуваємо нашу самоту. І дійсно бракує нам щирої української душі, щоб обмінятися думкою. І щоб наша думка мала у когось щирю опору. Певного роду порозуміння. Часом нам так тяжко, так тяжко і невідрадно. І не раз пробалаємо і цілу ніч, як приїду до неї. І наплачемося, і насумуємося, і розійдемося. Душа повна туги і суму, але повна віри»¹⁰. Тому обидві письменниці щиро вітали намір Антіна Крушельницького «відновити ідею давнього «Л[ітературно]-Н[аукового] В[існика]»¹¹. Щоправда, Антін Крушельницький заснував часопис іншого типу – літературно-художній і громадсько-політичний журнал «Нові шляхи» (1929 – 1932). До співпраці з часописом запрошувалися видатні письменники: Ольга Кобилянська,

Василь Стефаник, Спиридон Черкасенко, автори з підрадянської України.

Публікуватися на сторінках «Нових шляхів» прагнула й Сидонія Никорович. За її свідченням, для неї важливо було, щоб її «праці з народного життя знайшли <...> відповідне оцінення», і це стало би для її «душі відрадою і новою відвагою до нових праць»¹². З цією метою письменниця звернулася по допомогу до Марії та Антіна Крушельницьких. Їм, іменитим майстрам слова, вона довірила свої творчі наміри, а відтак відповіла подякою на їхню підтримку. «Я щаслива, що судьба дала мені змогу пізнати Вас, що я збагатилася душею. Я почуваю, що Ви мені близькі, рідні. Я знаю, що ми себе розуміємо»¹³, – сповіщала вона Марії Крушельницькій, а через деякий час відписувала й Антіну Крушельницькому:

(Продовження на 10 с.)

Маковей і Маковейка в селі Сосотина
Коло Марії Сидонії 22, серпень 1917. Моє
дня в домі 59 літ жінка О. Маковей

Ольга та Осип Маковей.
Фото із тижневика «Номер один»

Забута письменниця Сидонія Никорович

(Продовження з 9 с.)

«Я ваш лист одержала і справді він приніс мені багато доброго. Він повертає мені віру і довір'я. Віру в добро і щирість українського серця. Віру в спільну працю. Віру в те, що є в нас добрі, характерні люди, які хочуть нам подати помічну руку»¹⁴.

«Новим шляхам» Сидонія Никорович запропонувала кілька своїх творів: новелу «Євшан», оповідання «Браття», повість «Зеновія», а також «критичний огляд з буковинського життя» – «об'єктивні статті на культурні і політичні»¹⁵ теми та ін. Особливо письменниця переймалася публікацією повісті «Марівуца», яку ще в час війни почав готувати для публікації в «Літературно-Науковому Вістнику» Микола Євшан, однак з відомих причин не встиг завершити своєї праці. Її разом з правками критика Сидонія Никорович надіслала Антіну Крушельницькому, додавши деякі примітки. «Так називають в нас на Буковині дівчат в тих селах, що граничать з румунськими»¹⁶, – пояснювала вона назвувтору. Прицьому зауважувала, що її прийняв і Микола Євшан, хоч після консультації з Ольгою Кобилянською готова була назвати твір по-іншому – «Калина».

Крім того, письменниця повідомляла, що внесла деякі зміни щодо змісту і «провідної думки» «Марівуци», і водночас просила по можливості зберегти в повісті «буковинський діалект», оскільки це дасть можливість підкреслити місцеву культурну традицію і передати «музичність української мови»¹⁷ буковинського села. Проте із невстановлених наразі причин жодного твору Сидонії Никорович «Нові шляхи» так і не надрукували, хоч, за моїм спостереженням, принаймні «Марівуцу» головний редактор часопису схвалив до друку.

Творчість Сидонії Никорович 1920-х років суттєво змінилася в жанрово-тематичному плані. Письменниця відмовилася від великих епічних полотен, вдавшись натомість до жанрів малої прози: оповідання, новели, нарису, есе та ін. Із попереднім періодом її творчості пов'язане хіба що оповідання «Життя і смерть пана Кубика», написане в сатирично-іронічних тонах. У центрі оповіді – сільський нероба, чванько і дрібний злодій, який оголосив себе всезнаючим паном з претензією на почесне місце в

громаді, зручне леговисько, обслугову і добрий харч. Кубика дратує поведінка селян, які, не визнаючи такої «панської правди і політики», намагаються спонукати зарозумілого самозванця до роботи. Врешті сам Кубик зізнається, що він усіх селян обманює: «На те він пан, аби дурити мужика. Він буде провадити панську політику, буде заступати панські інтереси, а скаже мужикам, що то він їх справи заступає»¹⁸. Безсумнівно, ідейний зміст оповідання навіяний реальними спостереженнями авторки, адже таких кубиків не бракувало в тодішні часи, особливо в передвиборчі, як і не бракує їх у теперішні.

У 1920-і роки Сидонія Никорович, за її ж зізнанням, дещо відійшла від тих естетичних принципів, які вона сповідувала у своїй ранній творчості, коли віддавала перевагу змалюванню широких картин народного життя з акцентом на психологізацію персонажів. «Я працювала і працюю літературно... <...> Але я не пішла дорогою літературної кар'єри, а старалася пізнати ту правду, яка була кінцева мені для вияснення моєї дорогої величавої проблеми. 15 літ працюю над цим питанням науково і практично. Творча політика є моїм фахом»¹⁹, – заявила письменниця у серпні 1936 р. Ще вісьмома роками раніше вона виклала своє розуміння поняття «творча політика», яке стосувалося журналістики. Ідеологія будь-якої газети чи журналу, на її переконання, повинна будуватися на об'єктивному висвітленні подій, і на цій основі має сформуватися

основна ідея, провідна думка видання. «Чим більше якась часопись правдива і всім приступна, – наголошувала Сидонія Никорович, – тим більше відповідає культурним вимогам людей. Провідна думка народів – це правда, справедливість, що вказує дорогу у сонячне царство ідеї. Борба всіх є проти гніту, поневолення за освіту людей»²⁰. Творча політика, за її тлумаченням, «приводить всі галузі народного життя до розвитку». А щоби політика була творчою, «мусить вона розвиватися в масі і бути всім приступною і лише так здійсниться народна ідея»²¹. Отже, для письменниці важливим було, щоби твір доступно для масового читача передавав хід світової історії і поточного дня. Вона добре розуміла проблему освіченості народу і в цій архіважливій справі, враховуючи тодішні суспіль-

Ольга та Осип Маковії.
Фото із тижневика «Номер один»

но-політичні умови, основні надії із виправленням непривабливої ситуації покладала на друковане слово.

Основною темою публіцистичних виступів і художніх творів Сидонії Никорович кінця 20 – 30-х років стає становище українського народу, зумовлене суспільно-політичною ситуацією, яка склалася внаслідок поразки національно-визвольних змагань України 1917 – 1921 рр. Показовими у цьому плані видаються оповідання «Рахманський острів» (1927) та «Події на рахманському острові із часів поневолення» (1928). У них авторка, використовуючи народне повір'я про праведних християн, розповідає про становище мешканців міфічного краю, в яке ті потрапили після вторгнення «диких людей з півночі». «Чужинці почали газдувати по-своєму. Вони позаводили свої школи і свою мову в тих школах. Вони щодня більше утискали нарід і щодня забирали їм людські права»²², – читаємо в

Примітки

¹ Гнідий С. Лист до Осипа Маковей від 6 листопада 1921 р. / Сидонія Гнідий // Відділ рукописів Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України. – Фонд 59, № 823.

² Там само.

³ Там само.

⁴ Маковей О. Критичні думки (Лист) / Осип Маковей // Самостійна Думка. – 1931. – Ч. 2. – Лютий. – С. 4. У публікації не зазначено, кому вона адресувалася. Але зміст листа, його дата (16 листопада 1921 р.) та примітка («До одної співробітниці «Променя») з усією очевидністю вказують на те, що він був написаний у відповідь на кореспонденцію Сидонії Гнідий від 6 листопада 1921 р.

⁵ Там само.

⁶ Там само.

⁷ Никорович С. Лист до Антіна Крушельницького від 18 лютого 1929 р. / Сидонія Никорович // Центральний державний історичний архів України м. Львів. – Фонд 361, опис 1, справа 110.

⁸ Никорович С. Лист до Марії Крушельницької від 8 травня 1928 р. / Сидонія Никорович // Центральний державний історичний архів України м. Львів. – Фонд 361, опис 1, справа 110.

⁹ Там само.

¹⁰ Никорович С. Лист до Антіна Крушельницького від 18 лютого 1929 р. / Сидонія Никорович // Центральний державний історичний архів України м. Львів. – Фонд 361, опис 1, справа 110.

¹¹ Никорович С. Лист до Антіна Крушельницького від 7 лютого 1929 р. / Сидонія Никорович // Центральний державний історичний архів України м. Львів. – Фонд 361, опис 1, справа 110.

¹² Там само.

одному з них. Картина кривавих порядків, заведених поневолювачами, доповнюється другим твором: «Кривда діється всім на цім острові щодня. Відколи ці чужинці поневолили острів, з'явилися на острові злодії, рабівники, так багато і все більше їх є. До тої пори майже не чув ніхто про крадіж на острові. Всю вину зложують чужинці на жителів острова і невинних б'ють і лучається, що вбивають. Це то нове право, це ті нові чужі порядки. І чи так може бути і повинно бути?»²³. Проте методів боротьби із цим всезагальним для рахманського (в підтексті – українського) народу злом авторка оповідань не подавала жодних.

Треба відзначити, що навіть у надскладних побутових умовах Сидонія Никорович не лише не переставала займатися власною творчістю, а й складала чіткі плани щодо організації українського літературного процесу на Буковині.

(Далі буде)

¹³ Никорович С. Лист до Марії Крушельницької від 8 травня 1928 р. / Сидонія Никорович // Центральний державний історичний архів України м. Львів. – Фонд 361, опис 1, справа 110.

¹⁴ Никорович С. Лист до Антіна Крушельницького від 18 лютого 1929 р. / Сидонія Никорович // Центральний державний історичний архів України м. Львів. – Фонд 361, опис 1, справа 110.

¹⁵ Никорович С. Лист до Марії Крушельницької від 8 травня 1928 р. / Сидонія Никорович // Центральний державний історичний архів України м. Львів. – Фонд 361, опис 1, справа 110.

¹⁶ Никорович С. Лист до Антіна Крушельницького від 18 лютого 1929 р. / Сидонія Никорович // Центральний державний історичний архів України м. Львів. – Фонд 361, опис 1, справа 110.

¹⁷ Никорович С. Лист до Антіна Крушельницького від 28 лютого 1929 р. / Сидонія Никорович // Центральний державний історичний архів України м. Львів. – Фонд 361, опис 1, справа 110.

¹⁸ С. Г. Н. Життя і смерть пана Кубика / С. Г. Н. // Хліборобська Правда. – 1928. – Ч. 35. – 21 жовт. – С. 2.

¹⁹ Никорович С. Гість з Галичини (3 нагоди гостини В. Ткачука) / Сидонія Никорович // Хліборобська Правда. – 1936. – 16 серп. – С. 3.

²⁰ С. Г. Н. Коли б стало правилом те... / С. Г. Н. // Літературно-науковий додаток «Хліборобської Правди». – 1928. – Ч. 1. – Квітень. – С. 2.

²¹ Там само.

²² С. Г. Н. Рахманський острів / С. Г. Н. // Хліборобська Правда. – 1927. – Ч. 17. – 18 груд. – С. 2.

²³ С. Г. Н. Події на рахманському острові із часів поневолення / С. Г. Н. // Хліборобська Правда. – 1928. – Ч. 1. – 1 січ. – С. 2.

Євсебій ФРАСИНЮК

Мотив Трьох Грацій у віршах Шевченка: ДОЛЯ, МУЗА, СЛАВА

«Кінцева життєва мета особистості – це повна реалізація Я, тобто становлення єдиного, неповторного і цілісного індивіда. Це – самореалізація».

К. Г. Юнг

2. МУЗА

А ти, пречистая, святая,
Ти, сестро Фебо молодая!
Мене ти в пелену взяла
І геть у поле однесла.
І на могилі серед поля,
Як тую волю на роздоллі,
Туманом сивим сповила.
І колихала, і співала,
І чари діяла... І я...
О чарівниченько моя!
Мені ти всюди помагала,
Мене ти всюди доглядала.
В степу, безлюдному степу,

В далекій неволі,
Ти сіяла, пишалася,
Як квіточка в полі!
Із казарми нечистої
Чистою, святою
Пташечкою вилетіла
І понадо мною
Полинула, заспівала
Ти, золотокрила...
Мов живущою водою
Душу окропила.
І я живу, і надо мною
З своєю Божою красою
Гориш ти, зоренько моя,
Моя порадонька святая!

Моя ти доле молодая!
Не покидай мене. Вночі,
І вдень, і ввечері, і рано
Витай зо мною і учи,
Учи неложними устами
Сказати правду. Поможи
Молитву діяти до краю.
А як умру, моя святая!
Моя ти мамо! Положи
Свого ти сина в домовину
І хоть єдиную сльозину
В очах безсмертних покажи.

(9 лютого 1858,
Нижній Новгород)

У трійці Шевченкових Грацій Муза символізує Любов, закладену Всевишнім у естві людини як основну складову, що забезпечує їй назавжди творити добро. У баченні великого українського поета – і, вірогідно, не тільки – сильнішої любові ніж та, котра породжує в людині можливість любити свого ближнього, свою «сродну працю» – справжнє джерело людського щастя – і служити свому роду/народу, не існує. Саме ця неймовірна енергія Любові надає сенсу людській життєвій подорожі, забезпечує почесне місце як в суспільному Порядку, так і у всесвітньому. Саме вона створює «космос» міжлюдських відносин, згідно з яким кожна людина рухається по власній, притаманній їй і призначеній їй в головній мірі орбіті, гармонізуючи з орбітним рухом кожної людини, зокрема в так званій екзистенційній системі людської історії.

На превеликий жаль, людство в значній мірі ще не переконане, що окрім Порядку, оснований на Правді, не існує іншого, та все наводить «новий порядок»...

Те, що тільки природжені здібності чи Божий дар або «сродна праця», або талант чи дотик Музи говорять Правду про людину, – назаперечна істина. Тому, напевно, Шевченко звертається до Грації

Музи із святістю, називаючи її іменем богині Місяця і породіль – символом захисної родинної Любові у грецькій міфології: «**А ти, пречистая, святая, / Ти, сестро Фебо молодая!**» Якщо поет вважає Долю родинною складовою – «братом і сестрою», – то Муза в його баченні – це Божественна складова людського ества – творча енергія Любові/Правди/Порядку. Якщо епітети-метафори «пречистая, святая» сугерують біблійний символ Богородиці, таємне поєднання небесної/запліднюючої і земної/відтворюючої сил в естві людини, то слова «сестро Фебо молодая» посилаються на ту невмирущу, вічно молодосильну енергію митця, що «живиться» у пошуках образу Правди найнадійнішою («братською») і невичерпною силою власного таланту.

Феба у грецькій міфології – це дочка Урана і Геї, бабуся-годувальниця близнюків Аполлона і Артеміді (уособлення сонця і місяця, він – покровитель мистецтв, вона – рослинного і тваринного світів і породіль), володарка Дельфійського оракула, подарованого пізніше внуку Аполлону, – годуючи його нектаром і амбросією, Феба збезпечила йому божественну силу покровителя мистецтв. Інші імена Аполлона і Артеміді – це Феб і Феба.

Рафаель Санті, Парнас. Фреска в папському палаці Ватикану

Звертаючись до Феби, український поет вживає апелятив «сестро» не в родинному значенні, а в сенсі найвірнішого друга, на єдину поміч якого покладається. Дотик Музи і Божественне покровительство Шевченко відчув спочатку підсвідомо, мабуть, від самого народження: «**Мене ти в пелену взяла / І геть у поле однесла. / І на могилі серед поля, / Як тую волю на роздоллі, / Туманом сивим сповила.**» Перші контакти новонародженого з новим світом – це енергетика волі, сугерована безмежним простором («геть у поле», «серед поля»), та енергетика волелюбного роду, в якому він появляється, атрибут, символом якого в даному моменті, поки що, залишилась тільки «могила» (Мотив «могили» – геніально розвинутий у поемах «Розрита могила» і «Великий льох»).

Оці два види енергетики стануть світловказом долі-життя Шевченка, протягом котрого покровитель-ка-годувальниця Феба була йому матір'ю, другом, постійним супутником: «**І колихала, і співала, / І чари діяла... І я... / О чарівниченько моя! / Мені ти всюди помагала, / Мене ти всюди доглядала.**»

Першими двома дієсловами, у конотативному значенні, поет висловлює найщирішу подяку цій духовній матері за те, що найперше пробудила в ньому енергію чутливості. Але чутлива людина в тодішньому смрадному кріпосницькому суспільному ладі часто не витривала життєвих випробувань.

Саме в цьому полягає сенс синтагми «І чари діяла...» та поклонницько-шанобливої кличної структури «О чарівниченько моя!» Певними відмінковими формами особових займенників та денотативним значенням дієслів у останніх двох реченнях Шевченко чітко підкреслює те, що рано усвідомив роль Божественного дару Музи: допомогти висловити Правду і захистити Праведника.

Пізніше, протягом десятирічного заслання, в період сильного творчого злету українського поета-художника, у поневіряннях найогидніших сортів, він перевіряв до самого дна силу Грації Музи – любові Краси/Правди до нього і його до неї: «**В степу, безлюдному степу, / В далекій неволі, / Ти сіяла, пишалася, / Як квіточка в полі! / Із казарми нечистої / Чистою, святою / Пташечкою вилетіла / І понадо мною / Полинула, заспівала / Ти, золотокрила... / Мов живущою водою / Душу окропила.**» Жодна зовнішня сила не спроможна відібрати у людини Божий творчий дар, він є внутрішньою складовою її ества, яка поборює відчуженість, самотність, життєві прикроці, тому що духовно підіймає людину у інший світ, в котрому «сіяє» Правда, «пишаються» «квітідіти» її творчих втілень, «очищує святим птахом-духом Правди» її від мирських марнот і «співом» «золотокрилої» Жар-птиці веде таку людину у простір святої Правди.

(Продовження на 14 с.)

Мотив Трьох Грацій у віршах Шевченка: ДОЛЯ, МУЗА, СЛАВА

(Продовження з 13 с.)

Дотик Музи – це духовна «живуща вода», яка підсилює і фізично митця у здійсненні подарованого і зобов'язуючого призначення.

Талант творити є незбагненно сильним і невловимим. Муза як Грація Любові до Краси, основаної на Правді, метаморфозується безперестанно і, таким чином, стає непоборимою і постійною духовною опорою поета, а це сильна алегорична відповідь вчорашнім, сьогоднішнім і завтрашнім невігласам, що пробують указармити слово Краси/Правди.

Саме ця Грація Любові стала творчим життєдайним джерелом поета і світлим палаючим чинником його свідомості, в якій гартувалась найсильніша її порада – говорити словом Правди, до ступеня перевтілення в «порадоньку святу», тобто стати свідомим словом Правди: **«І я живу, і надо мною/ З своєю божою красою/ Гориш ти, зоренько моя,/ Моя порадонько святая!/ Моя ти доле молодая!/ Не покидай мене».**

Святий обов'язок ставити слово Правди на сторожі свого народу після повернення поета із заслання став його єдиною «молодою долею», отим дев'ятилютневим християнським «оддаванням». Єдине побоювання митця – щоб вона його не покинула!

А його єдине прохання – це перетворити слово Правди у святий сенс свого творчого жертвовного земного шляху: **«Вночі, / І вдень, і ввечері, і рано/ Витай зо мною і учи, / Учи неложними устами/ Сказати Правду. Поможи/ Молитву діяти до краю».**

Це не тільки найщиріше прохання, це і святе кредо Праведного, непохитна віра у Божу Верховну Мудрість, і святе кредо митця, обласродженого даром творити словом Правди гармонійні пульсації у всесвіті, насамперед у людському. Напевно, Шевченко перконався через власні життєві випробування і страждання побратимів, зрозумів з чуваного, читаного і баченого, що смертельна зброя проти автократії – це тільки Правда. Це Христова дорога, і він ступив по ній!

Останні рядки переконливо оправдовують дане тлумачення в сенсі передбачення недалекої кончини, котра зовсім не жахає, а навпаки, увічнює висловлену Правду у зоряній «сльозині» Грації Любові до Краси Правди: **«А як умру, моя святая!/ Моя ти мамо! Положи/ Свого ти сина в домовину/**

І хоть єдиную сльозину/ В очах безсмертних покажи». Апелятивами «моя святая», «моя ти мамо» і «свого ти сина» поет поєднує Верховну Любов із людською, символом якої є материнська любов, у трагічному образі земних похоронів сина матір'ю. Від образу Богоматері перед розіп'ятим Сином до образу сьогоднішніх українських матерів, і не тільки, що втрачають синів у всяких чудернацьких різновидах війни, таке зображення викликає нестерпно потрясаюче відчуття в людському естві. Єдина крихтина утамування таких страждальних розпачів – це надія, що жертва не є даремною, що вона воскресне/віднайде Правду і наведе Порядок!..

Втративши у надто ранньому віці матір, Шевченко обняв і притулився зі всією любов'ю до грудей матері Музи – Грації Любові до Краси Правди, у котрій знайшов невичерпне джерело всієї життєвої Правди. Бажана «єдина сльозина» в її «очах безсметртних» – це тільки скромне підтвердження, що він не зрадив їй!..

У грецькій міфології існує дев'ять муз. Не існують музи мистецтва живопису, скульптури чи архітектури, всупереч величезному скарбу шедеврів даних жанрів, які вважались в античній культурі більше ремеслом. Тому, мабуть, Шевченко не звертається саме до певної музи, вживаючи узагальнену форму Муза, в значенні Божої обдарованості виражати Правду словом чи діянням, і таким чином здійснити або сягнути митцем кінцевої життєвої мети – повної реалізації власного Я.

В українській мові слово «писати» означає, в основному, зображувати умовні графічні знаки і передавати за допомогою них слова, тексти і т. і., але і створювати за допомогою ліній та кольорів твір живопису. Шевченко був обласроджений Музою талантом «писати» в обох значеннях. Якщо його картини і портрети залишилися невмирущим доказом його земної мистецької подорожі у великому альбомі живопису українського народу, то поезія стала вічним світлом/огнем суспільно-історичного прагнення цього, української духовності в цілому, в котрій свята Правда залишилась невичерпним джерелом того внутрішнього духовного горіння, єдиним шляхом самореалізації як внутрішнього космосу людини, так і міжлюдського суспільного.

(В наступному номері – 3. Слава)

Іван КІДЕЩУК

МОЛИТВИ І ПСАЛМИ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА:

ПСАЛОМ 149: «ПСАЛОМ НОВИЙ ГОСПОДЕВІ/ І НОВУЮ СЛАВУ/ ВОСПОЄМ...» – ТРІУМФАЛЬНИЙ ГИМН ПРОСЛАВЛЕННЯ БОГА ЗА ВОЛЮ І ДУХОВНЕ ОЧИЩЕННЯ

*Псалом новий Господеві
І нову славу
Воспоєм честним собором,
Серцем нелукавим;
Во псалтирі і тимпані
Воспоєм благая,
Яко Бог кара неправих,
Правим помагас.
Преподобнії во славі
І на тихих ложах
Радуються, славословлять,
Хвалять ім'я Боже,
І мечі в руках їх добрі,
Острі обоюду,
На отмщеніє язикам
І в науку людям.
Окують царей неситих
В залізніє пута
І їх славних окувами
Ручними окрутять,
І осудять губителей
Судом своїм правим.
І вовіки стане слава,
Преподобним слава.*

Тарас Шевченко

Тріумфальний гімн «Псалом 149» належить до серії псалмів-гімнів прославлення Бога (8, 19, 29, 33, 35, 67, 68, 85, 100, 103, 104, 111, 113, 114, 135, 136, 145, 146, 147, 148, 149, 150). Патристика вважає даний псалом присвяченням звільненню євреїв з-під 70-річного Вавилонського ярма після Божої карі за повторні гріхи обітованого народу, бо тільки тяжкі страждання і душевна біль на чужій землі загарбників можуть створити нову людину, що і призвело Св. Хрисостома і Григорія Теолога присвятити даний псалом християнам, що прославляють Господа за Новим Завітом, бо вони «одягнуться у нову людину» (Григорій Теолог) і співатимуть нові псалми у своїм краї вільними та очищеними після гріхів рабства, пережитого у Вавілоні, як свідчать Псалми 96(95) та 149: «Співайте Господеві нову пісню/ співайте Господеві уся земле» та «Співайте Господеві нову пісню, а хвалу йому на зборі праведників». Той же Хрисостом вважає, що праведники віддано прославляють

(148) Тріумфальний гимн

*1 Аلیلія.
Співайте Господеві нову пісню,
а хвалу йому на зборі праведників.
2 Нехай Ізраїль своїм Творцем радіє,
нехай своїм царем сини Сіону веселяться!
3 Хай хвалять його ім'я танком, при бубні
й при гарфі хай йому співають.
4 Господь бо благоволить народові своєму,
оздоблює перемогою покірних.
5 Хай торжествують праведні славі,
на своїх ложах хай ликують.
6 Хай хвала Божа буде на устах у них
і двосічний меч у руці в них,
7 щоб між народами вчинити відплату
між племенами – покарання;
8 щоб їх царів забити у кайдани,
а їхніх вельмож – у залізні пута,
9 щоб суд написаний над ними учинити.
Це слава всіх його преподобних!
Аلیلія.*

Господа і словом, і ділом: «Недостатньо віддячитись словом але й заслугою діла (Св. Eftimie Zigaben și Sf. Nicodim Aghioritul - «Psaltirea în tâlcuirile Sfinților Părinți / Псалтир в тлумаченні Святих Патристів», прим. 97: Хрисостом с. 833), а «хвала-подяка Богу возноситься собором, тобто всеголосно церквою» (Там само). Псалом 33(32) навчає кожного із нас, що значить сила і провидіння Господнє, і тому: «8. Нехай шанує Господа вся земля; нехай його бояться всі, що живуть на світі! 9. Бо він сказав і сталося; він повелів і постало». Отож, не треба забувати застереження псалмоспівця: «18. Ось очі Господа на тих, що його бояться, що уповають на його ласку; 19. щоб рятувати їхнє життя від смерті і живити їх у голоднечі». Ідея хвали Господньої та уповання на ласку Божу і надію порятунку споріднюють псалми-гимни і доказують за тим же псалмом, що «12. Щасливий народ, Бог якого – Господь, народ, якого вибрав він собі у спадщину»,

(Продовження на 16 с.)

МОЛИТВИ І ПСАЛМИ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

(Продовження з 15 с.)

а заслуга ця для єврейського народу завдячується праведним предкам-патріархам Аврааму та Якову-Ізраїлю, за яких ликує псалмоспівець Давид: «2. Нехай Ізраїль своїм Творцем радіє, нехай своїм царем сини Сіону веселяться! 3. Хай хвалять його ім'я танком при бубні і при гарфі, хай йому співають. 4. Господь бо благоволить народові своєму, оздоблює перемогою покірних. 5. Хай торжествують праведні у славі, на своїх ложах хай ликують». Під Господньою всемогутньою охороною потерпілий новий народ Ізраїлю радіє «своїм Творцем», як справжні «сини Сіону», яких недаремно Христом вважає обраними синами Нового Завіту: «вони запалюються сильним бажанням і палаючою любов'ю, якими пробуджують народ в його безкраїм лику до Господа людинолюбця, хвали Його танком і співами, «одноголосною» оздобу покірних праведних і переможних синів» (Там само, прим. 100)», в прямому і переносному значеннях – фізичної і духовної витривалості семи десятиліть вавилонської каторги та їхньої заслуги на спасіння. Господь не забуває праведних, що потерпіли у своїх ложах, бо вони «у них і радітимуть», запевняє псалмоспівець та святі патристи (Там само, прим. 102).

У Шевченка триумфальний гімн одягається теплою поетичною мовою праведників, що «честним собором» оспівують Господеві нову визвольну пісню і спасальну славу у любові до потерпілого людства: «Псалом Господеві/ І нову славу/ Воспоєм честним собором/ Серцем нелукавим;/ Во псалтирі і тимпані/ Воспоєм благая,/ Яко Бог кара неправих,/ Правим помагас./ Преподобнії во славі/ І на тихих ложах/ Радуються, славословлять,/ Хвалять ім'я Боже». Запримічаєм, що національний поет України переносить нестримну радість ізраїльтян-синів Сіону у прославленні Бога на загальнолюдську користь народів, що звільнились з-під ярма беззаконня й тиранії, і триумфальний гімн спрямовується одночасно Господеві та чесному соборові, що з «серцем нелукавим» возвеличує Господню всемогутність і всесправедливість у Його любові до праведників, яких захищає від неправих: «Воспоєм благая,/ Яко Бог кара неправих,/ Правим помагас». Давид наголошує, що Бог «Благоволить народові своєму», а собор праведників Шевченко

піднімає на символічний рівень взаємолюбові між Богом і людиною, з якої народжується на землі очікувана довгождана щасливість на земних ложах страждальників і, певне, спасальна на небі: «Преподобнії во славі/ І на тихих ложах/ Радуються, славословлять,/ Хвалять ім'я Боже», бо Господь «Воцариться в дому тихих,/ В сем'ї тій великій/ І пошле їм добру долю/ Од віка до віка» (Пс. 132).

У другій частині «Псалма 149» (стихи 6-9) Давид звертає увагу на «двосічний меч» Правди Господньої, яку не можна приховати і з якою Господь чинитиме Великий Суд: «7. Щоб між народами вчинити відплату,/ між племенами – покарання; 8. щоб їх царів забити у кайдани,/ а їхніх вельмож у залізні пута,/ 9. щоб суд написаний між ними учинити./ Це слава всіх його преподобних!/ Алилуя». Меч правди й справедливості Божої – «підвалини Його престолу» (Пс. 97/96) і не раз «2. Господь явив своє спасіння/ перед очима народів, явив Він свою справедливість. 3. Згадав про свою милість і свою вірність...» (Пс. 98/97)», якими покарав безбожників й лукавих людей на «славу всіх Його преподобних! Алилуя» – вигукує псалмоспівець Давид у попередніх псалмах хвали Господньої.

У Шевченка правда і справедливість описується вже звичними для нас його словами, поет звертаючись до Бога та Св. Божої Матері вживає епітети й метафори та білійні вирази не лише у переспівах, але й повсюди в «Кобзарі»: «І мечі в руках їх добрі/ Гострі обоюду/ На отмщеніє язикам/ І в науку людям/ Окують царей неситих/ В залізнії пута/ І їх славних оковами/ Ручними окрутять,/ І осудять губителів/ Судом своїм правим,/ І вовіки стане слава,/ Преподобним слава». Мученик України відчував, як ніхто, інший гірку кріпосницьку долю поневоленого свого народу і був впевнений, що лукаві народи, царі та вожді і злбне панство заплатять за гріховність поневолення і безвір'я, бо «мечі обоюду» двосічні відплатять «...язикам/ І в науку людям», щоб було всім на духовну заповину. Тему суду над царями і судіями лукавими та прихильниками зла Кобзар переспіває у «Псалмі 82/81»: «Доколі будете стяжати/ кров невинну розливати/ Людей убогих?», тут згадаємо і Псалом 75/74 Давида, де в ім'я Господне попереджується: «Усі роги беззаконних позбиваю,/ а роги праведників піднесуться вгору» – обіцяє «Господь – суддя

народів», що слідує приниження нахабників і возвеличення праведників. Так 8-ий стих Давида «щоб їх царів забити у кайдани,/ а їхніх вельмож у залізні пута» Шевченко збагачує відомими епітетами «царей неситих», «залізні пута», «І їх, славних, оковами... окрутять,/ І осудять губителів/ Судом своїм правим» – слова-«мечі обоюду» Господньої правди й справедливості – безпощадної кари «губителів» вільного народу та спасіння його волею і «вовіки славою» небесною «Преподобних», яких «Господь любить/ І любить не оставить» вовіки-віків – писав вдячний Богу Шевченко. Тільки, на жаль, люди не вміють любити свого ближнього, бо лише через два роки (1847) царські сатрапи закинуть поета на десятирічну каторгу в азіатську пустиню під суворий нагляд, щоб розпіяти його за правду.

У висновку згадаємо, що свої переспіви «Давидових псалмів» Шевченко пише 19 грудня 1845 р., за тиждень до Різдва Христового, коли був тяжко хворим і якраз у Святвечір складає відомий всім «Заповіт» з посмертною присвятою Україні, для якої благає у Бога волі – святої воленьки, обітниці Господньої для всіх народів і кожної людини зокрема, а Псалми, взагалі, демонструють саме триумф Божої волі, як свідчить сама назва даного тексту і багато-багато інших, бо немає нічого дорожчого на світі, ніж воля людини, яку сам Господь дарує і захищає всіх нас від рабства спонукою наслідувати в житті завжди дорогу праведників – віру, любов, доброту, щоб уникати зла і свавілля: «Діла добрих обновляться/ Діла злих загинуть», – стверджує він у преспіві Псалма 1 про Блаженного мужа. Відданий цілпам свого народу молодий борець за волю завжди у підтекстах переспівів приховував національні політидеї про незалежність України та її народів, про самостійність української держави, рівноправ'я, заклик до боротьби проти лукавства з надією на триумф Божої волі у рідному краї, істинної віри й любові до Господа-бога з непохитним довір'ям в Його всемогутність всеохоронність та всепереможність, що забезпечуються праведникам, які поважають Святі Заповіді. Так золота

десятка переспівів Малої Біблії висвітлює в синтезі образ Бога-Вседержителя як символа Правди, Волі, Любові і Слави, Господа людинолюбця вседоброго і правдивого: «Отак братів своїх/ Господь не забуде/ Воцариться в дому тихих/ В сем'ї тій великій/ І пошле їм добру долю/ Од віку до віку» (Пс. 132).

Національна проблематика у Шевченка набирає загальнолюдський характер, бо присутність і ласка Божа схиляються однаково до всього людства, як і Суд Божий, що судитиме правдиво, не відрізняючи князів від убогих, від сиріт та людей тихих. Тому

Віктор Васнецов, *Страшный суд*, 1904 р.

згадує метафоричний образ Великого Суду Євгена Сверстюка: Білійні гори великим та заможнім – недосяжні, а відкриваються вони тим, що піднімаються терням, тобто блаженним, готовим померти та бути гнаними за правду, за прикладом долі, яку сповіщав Ісус своїм апостолам. Без сумніву, переспіви «Псалмів Давидових» Тараса Шевченка спрямовували та підсилювали духовно сучасників поета, і нині спрямовують і підсилюють нас, щоб жити за Святим Письмом, поважати Божі Заповіді та молитися до Бога Всевишнього і благи-благи постійно прощення гріхів, порятунку рідного краю та всього людства, за якими настільки уболював ще молодий і «вічний, як народ» (Іван Дзюба) Тарас Шевченко-мученик українського народу.

Олена ТРОЦЕНКО

УКРАЇНСЬКИЙ ПРОРИВ МИХАЙЛА ТРАЙСТИ

Нинішній рік для знаного письменника Михайла Гафії Трайсти став насиченим на знакові події й унікальним у сенсі творчої «інвазії» на материк – велику Україну. Чотири феєричні презентації двох щойно виданих у Києві і Львові книжок – «Незнайомка у фіалковій сукні» та «Між коханням і смертю» (а у 2017-му – «Конокрадська честь»), сотні автографів й нових знайомств, щирі й зичливі дискусії про місце письменника у вимірі третього тисячоліття.

У кожному новому творі прозаїк все глибше занурюється у духовний світ героїв, з першого речення розкручує динамічний сюжет, тримає читача в напрузі упродовж усього прочитання – від гострої зав'язки до несподіваної розв'язки. А скільки переживань героїв у момент психологічного здвигу! Однак про це не варто говорити – краще самому пересвідчитись, занурюючись у високохудожні твори видатного майстра психологічної прози Михайла Гафії Трайсти.

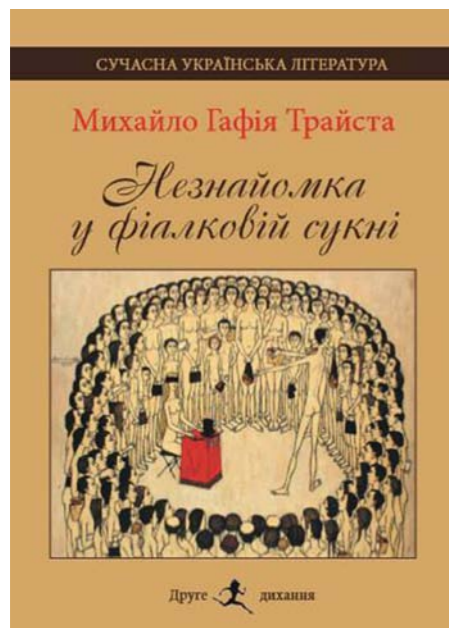
Яремче, Львів, Київ і Кременчук – тут на Михайла Трайсту чекали поціновувачі його таланту. Можемо стверджувати, що в Україні вже діє Трайстин фан-клуб, в якому немало представниць прекрасної статі...

Як на мене, найбільш вдалою була презентація в Яремчі. Воно й не дивно, адже проходила в рамках XXV Міжнародного гуцульського фестивалю. Спеціально прибули очільники обласних письмен-

ницьких організацій – Євген Баран з Івано-Франківська та Ігор Гургула зі Львова, а також знані письменники Олександр Гаврош з Ужгорода та Мирослав Лазарук з Чернівців з новими творами. Тут Трайста отримав золоту медаль Національної спілки письменників України (нагадаю, що минулого року роман «Конокрадська честь» приніс автору звання лауреата Міжнародної літературної премії імені Ірини Вільде).

Олександр Масляник, прозаїк, редактор і видавець, відкриваючи презентацію, зазначив: «Михайло Трайста вже давно має репутацію талановитого оповідача. Його твори позначені найперш драматизмом життєвих ситуацій, сучасних чи минулих, тонким гумором та дошкульною іронією, він любить своїх героїв – простих сільських людей, чесних і добрих ґаздів. Творчість Михайла Гафії Трайсти постанала з доброго знання минувшини, архівних пошуків, пильного прочитання буденного життя верховинців Мараморощини, прадавніх літописів, історичних досліджень та усної міфології – добірна сув'язь класики, сучасності й епіки у космологічному просторі між українською піснею-коломийкою і румунською дойною. А відтак усе це сублимувалося у вигадливий сюжет, де читача найперше приваблюють неймовірні історії головних героїв, приміром, конокрада Івана Кочерги з повісті «Конокрадська честь» чи сільського парубка Гриця Бережняка з «Між коханням і смертю»...

У серці Києва – на Хрещатику у книгарні «Є» – відбулася презентація книжки «Незнайомка у фіалковій сукні». Видавець книги – професор Володимир Даниленко. В оформленні використано картини Якова Гніздовського. До книжки увійшли роман, повість та оповідання про життя українців Мараморощини – історичної території українців Румунії. Драматичні та комічні сюжети, яскраві образи та діалект разом зі своєрідним гуцульським гумором роблять книжку подарунком для справжніх літературних гурманів. Варто

відмітити, що, не зважаючи на спекотний день, до книгарні завітали яскраві особистості, які підтримали цього чудового письменника: режисер, лауреат Національної премії України ім. Тараса Шевченка Михайло Ткачук, знана письменниця Галина Тарасюк, народний артист України Мар'ян Гаденко, заслужений діяч мистецтв України Володимир Гонський, заслужений артист України Юрій Вернигор, голова Львівської обласної спілки письменників Ігор Гургула, літературознавці та пошанувачі творчості Михайла Трайсти. Модератор зустрічі Володимир Даниленко, прозаїк, літературознавець, голова Київського осередку Спілки письменників України, так мовив про Трайсту: «Його письмо – це синтез української класичної та сучасної української прози. У письменника жорстка, чоловіча манера письма. Він уміло вибудовує драматичний конфлікт

і використовує діалектний колорит Мараморощини. За глибиною, внутрішньою напругою, гумором, пластикою, епічним мисленням це один з найкращих сучасних українських прозаїків».

Знаковими стали презентації у Львові та Кременчуці (Кременчук – великий індустріальний центр Полтавщини, ось куди «занесло» знаного уродженця Рони!). Попри робочий час, поспілкуватися з бухарестським гостем зібралось багато охочих. Присутні дізналися, чим живе українська діаспора і як розвивається література в Румунії.

Михайло Трайста завоював Україну й українців своїми прекрасними творами. Видані тут три його книги – «Незнайомка у фіалковій сукні», «Між коханням і смертю» та «Конокрадська честь» – по праву принесли йому визнання читачів. Український триумф Трайсти триває!

ОГОЛОШЕННЯ

Союз українців Румунії організує Міжнародну конференцію «Українці Румунії. Історія, сучасність та перспективи», II-ий випуск, яка відбудеться 8-10 листопада 2018 р. в Бухаресті.

Участь у Конференції безкоштовна. Проживання та харчування забезпечені Союзом українців Румунії.

Всіх, хто хоче взяти участь у Конференції, просимо заповнити реєстраційну форму і надіслати її до 20 жовтня 2018 року на слідуючу адресу: trona2007@gmail.com

РЕЄСТРАЦІЙНА ФОРМА УЧАСНИКА КОНФЕРЕНЦІЇ

Прізвище, ім'я, по батькові:.....

Науковий ступінь:.....

Вчене звання:.....

Місце праці і посада:.....

Контакти

(номер телефону та e-mail):.....

Тема доповіді:.....

Форма участі у конференції:

очна (участь у заходах конференції, публікація доповіді у збірнику конференції);

заочна (публікація статті у збірнику конференції).

Які технічні засоби Вам необхідні для виступу (проектор, екран, озвучення презентації, інші)?

Питання щодо участі в Конференції надсилайте на адресу: trona2007@gmail.com

Телефони оргкомітету: +4 021 222 07 37; +4 072 505 72 51.

Контактна особа – **Михайло Трайста**.

Іван ЛІБЕР

КАРАШСЕВЕРІНСЬКІ УКРАЇНЦІ У ПОШУКАХ ПРАДІВСЬКИХ СЛІДІВ НА ЗАКАРПАТТІ

Задум гарний, цікавий, але здійснити його нелегко, легко завести в план, як, власне і сталося під час підготовки плану на 2018 рік. На перший погляд здавалося, що це неможливо, але якщо розглянути з усіх кутів зору, то можна «братися до роботи». Ось так сталося і в організації Караш-Северінської філії СУРУ, коли у місяці липні ц. р. зібралось гарненьке число українців, 39 осіб, переважно тих, які залучені до діяльності СУРУ (розуміється, у більшості це члени Караш-Северінського українського хору

Закарпатський музей народної архітектури та побуту

«Голос українців», члени комітету та інші активні і віддані члени СУРУ) і поїхало на Закарпаття у пошуках прадіівського коріння, бо їх предки на початку ХХ століття переселилися у південно-західну частину Банату, засіяли на цих теренах перші насінини теперішньої банатської української громади.

Подорожували гарним і міцним автобусом карансбешської транспортної фірми «Надіна», власником якої є копашилянин Іванко Шутак. Треба підкреслити здібність цієї фірми в організації подібних екскурсій, маючи на увазі серйозну підготовку, як з точки зору документації, так і планування маршруту, що, безумовно, звільнило подорожуючих від переживань: «де будемо спати?», «що будемо їсти?» і т.д.

Атмосфера під час подорожі була дуже приємна. Треба відмітити хвилювання багатьох членів колективу, які ніколи не бували у Закарпатті, а тому були дуже здивовані, що у цих

краях мова така, як і в них дома. Коли зупинилися в Хусті і почули мову перехожих, могли подумати, що вони навіть не покидали рідного села.

Під час подорожі настрої у всіх був чудовий, час пролетів швидко, і ось ми вже перед готелем «Прем'єр» у центрі міста Мукачева.

Наступного дня у нашому плані – відвідування міста Ужгорода і славного «Музею під відкритим небом». Ми довідалися, що музей знаходиться вкінці вулиці Капітульної, і ця інформація пробуджує в моїй душі цілу бурю почуттів і спогадів – саме тут, на цій вулиці, знаходився інтернат Руської гімназії, в якому я жив у 1943-44 роках.

У музеї нас зустріли його директор Василь Васильович Коцан, фольклорист, етнограф, професор д-р Іван Васильович Хланта, автор і упорядник 11 книжок та екскурсоводи місцевого музею. Пан Коцан розповів про музей, а Іван Хланта коротко розказав про свою працю в галузі народної творчості.

Після кількох добрих годин екскурсії по музею банатські «туристи» залишилися глибоко враженими побаченим і почутим, та на знак подяки господарям мішаний хор «Голос українців» виконав пісні: «Живи, українська родино» та «Марамореш» на слова Юрія Павліша і музику автора цих рядків.

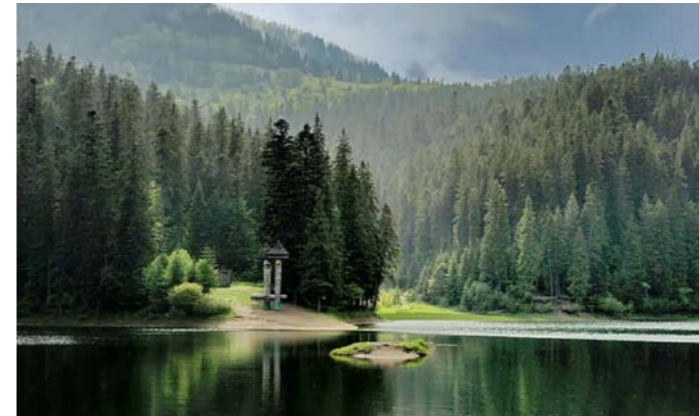
Друга половина дня була вільною, автобус зупинився у центрі міста біля будинку, який колись служив приміщенням Руської гімназії, і наші

Торгове серце Ужгорода – вулиця Корзо

екскурсанти могли провести все пообіддя кожен за своїм бажанням. А увечері, коли знову зустрілися на багатій і смачній закарпатській вечері, їм було про що побалакати, ділячись враженнями від побаченого.

Вранці наступного дня наш колектив рушив у високі гори. Головною метою було побачити села, звідки переселилися українці у Банат. І в цьому нам дуже допомогла людина, яка завчасно знала про наш

Озеро Синевир

приїзд і підготувала нашу екскурсію закарпатськими селами. Мова йде про Мишка Буришиного, з яким ми зустрілися у містечку, яке є районним центром, в Міжгір'ї. А далі наш колектив супроводжувала Люба Гречин, яка познайомила нас із природою і жителями великого Синевира, розповіла про флору і фауну місцевості, а потім повела показати нам заповідник, де ми мали можливість побачити ведмедів, вовків і навіть вовченят.

Дуже цікавою видалася екскурсія до озера Синевир, яке знаходиться високо в горах і належить до Національного природного парку «Синевир» Закарпатської області. Це найбільше озеро природного походження в українських Карпатах. Воно знаходиться між горами, серед смерекового лісу на висоті 989 метрів над рівнем моря. Проточність озера забезпечується Синевирським потоком, що витікає 350 метрів західніше озера з-під обвал-зсуву на 60 метрів нижче рівня позначки його гребеня. Вода у Синевирському озері прісна і холодна, її температура навіть влітку становить 10-15 градусів. Поетично назване в народі Морським оком, озеро Синевир є справжньою перлиною Карпат. З висоти пташиного польоту воно нагадує око, бо посередині є острівцець, як зіниця, а довге віття смерек – наче казкові вії.

Також за час нашого перебування біля озера Синевир ми зауважили великий і постійний

потік туристів, які розмовляли німецькою, польською, чеською, угорською мовами.

Від підніжжя гори до озера – віддаль досить велика. Тому бажані мають можливість наймати приватний транспорт, щоб піднятися вгору. А вниз сходити легше, бо «вниз і камінь ся качає» – говорить пословиця. А ще вниз іти цікаво, бо всю дорогу тебе супроводжує маленький потічок, який підбадьорює своїм дзюрчанням. Внизу, біля підніжжя гори, теж багато людей, щось схоже на торговицю.

Наш екскурсовод Люба Гречин запрошує нас до автобуса і продовжує екскурсію, розповідаючи про рідний край. І ось настає сумний момент – ми прощаємося із красою Синевирської природи, із красою нашого екскурсовода Люби Гречин і направляємося до інших місцевостей.

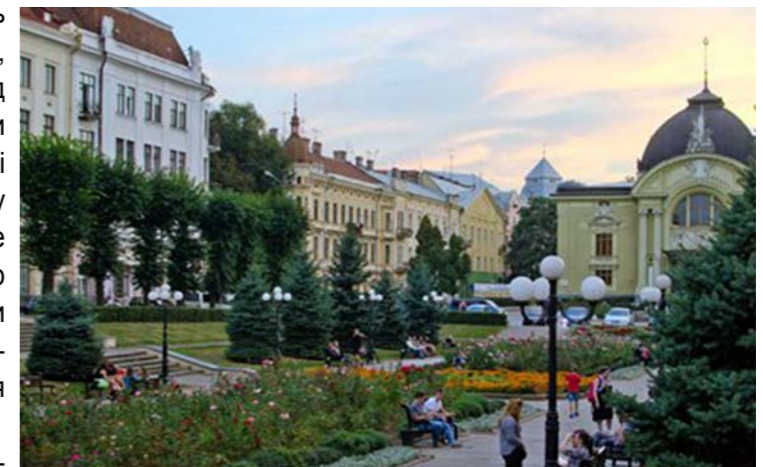
Нас чекає готель «Європа» у місті Рахові, а дорогою до нього ми проїжджаємо досить місцевостей, із яких не один закарпатець переселився у банатський край на початку ХХ століття.

Про цей край у нинішні дні дуже легко говорити, бо північні мараморощі і південні закарпатці живуть по-сусідськи, тісно спілкуються, відвідуються.

Переночувавши в Рахові, наступного дня ми рушили до Чернівців, де нас чекали рідні, друзі, знайомі і нові незабутні враження.

У Чернівцях ми провели значне число годин, бо не знали, коли і як побачимо ще цей край, де на кожній вулиці розмовляють нашою рідною українською мовою.

Після п'яти днів мандрювання банатські українці скучили за рідними домівками. Кожен бажав відчинити двері своєї оселі, зачерпнути кухлик холодної води із власної криниці, сісти на стілець у своєму подвір'ї та «приказувати» сусідам про побачене і почуте у краї, звідки тягнеться наше прадіівське коріння.

Театральна площа у Чернівцях

Ярослава-Орися КОЛОТИЛО

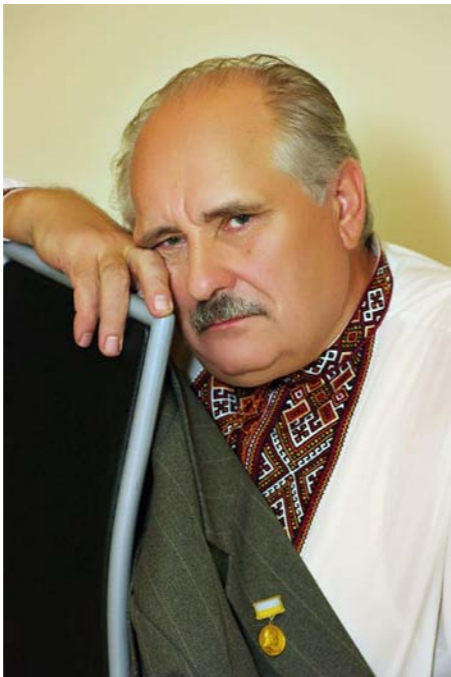
Степан Пушик відійшов у вічність

Як грім пролунала вістка, яку повідомив син Степана Пушика Тарас про те, що його батько вночі з 13 на 14 серпня покинув цей світ! Всі, хто його знав і шанував, були приголомшені! Ані зараз мені не хочеться вірити, що такий кремезний, повний життя, постійно у веселому настрої чоловік, який старанно готувався відзначити своє 75-річчя, не дожив до цього ювілею.

Мала я честь пізнати Степана Пушика, відомого поета і культурного діяча, та була зачарована його особистістю на Другому міжнародному літературному фестивалі «Карпатська ватра» (у жовтні 2010 року), куди як працівник Міністерства культури Румунії мала місію привезти одного з українських письменників Мараморощини (припало щастя побувати там поету Юрію Павлішу із Полян). Подія була організована Спілкою письменників Закарпаття на чолі із її головою, славним письменником і давнім нашим другом Василем Густі із Ужгорода. Як тільки зустрів мене пан Степан, за його звичаєм попросив заспівати йому щось оригінального, українського, бо він «збирає традиційний український фольклор звідусіль» (так, ніби знав, що я тільки цього й чекала, бо люблю співати!). Але тоді я спостерігла, що він збирав фольклор, записуючи тільки слова пісень, а не й мелодію. Потім зрозуміла, що це така його традиційна техніка, і дізналась, що він уже зібрав таким чином і видав багато збірок народних казок, текстів пісень, українських тостів, приповідок, і що він автор одного із найбільших щоденників у світі, який налічує близько 300 томів, у кожному – близько 200 сторінок. Ще із шкільних років записував фольклор і зібрав унікальну (понад 200 томів) збірку різних записів, частина яких видана книжками («Чарівне горнятко», «Казки Підгір'я», «Золота вежа», «Срібні воли»).

Степан Григорович Пушик народився 26 січня 1944 року в селі Вікторів Івано-Франківської області, був великим українським письменником,

літературознавцем, філологом, фольклористом, журналістом, громадсько-культурним і політичним діячем, професором Прикарпатського університету ім. В. Стефаника. Був лауреатом державної премії ім. Т. Шевченка, премій ім. В. Стефаника, П. Чубинського, Мирослава Ірчана, О. Копиленка, Міжнародної літературної премії імені Воляників-Швабінських Українського Вільного Університету в Нью-Йорку. Член Спілки письменників України та Українського ПЕН-клубу, заслужений діяч мистецтв України.

Степан Пушик був обраний народним депутатом до Верховної Ради України першого демократичного скликання і був головою підкомісії з питань національних меншин Комісії культури і духовного відродження. Входив до опозиційної Народної Ради (1990-1994). Одночасно – доцент Київського національного університету ім. Тараса Шевченка. Степан Пушик проявив себе у поезії, він – автор поетичних збірок: «Молоді громи», «Золотий Тік», «Писаний камінь», «Задума гір», «Голівниця», «Луни», «Галич», «Заплаканий промінь», збірки вибраних віршів, поем і пісень «Храмолон». Для дітей видав збірки «Маленьке шпаченя», «Золотий човник»,

Його поезії дуже музикальні, тому не дивно, що понад 150 віршів С. Пушика поклали на ноти композитори Володимир Івасюк, Олександр Білаш, А. Кос-Анатольський, Остап Гавриш, Мар'ян Гаденко, Тарас Пушик та ін. Вони ввійшли до репертуару виконавців Дмитра Гнатюка, Анатолія Мокренка, Миколи Кондратюка, подружжя Світлани та Віталія Білоножків, Михайла Кривеня, ансамблів «Кобза», «Мрія», «Росинка», Гуцульського ансамблю, Софії Ротару та інших вітчизняних і зарубіжних виконавців і колективів. Один із альбомів пісень на його слова, «Співають гори», я мала приємність отримати у подарунок від самого поета – і досі не наситилась їх слухати!

Редакція «Нашого голосу» глибоко сумує разом із нашою колегою Іриною Ковач, редактором часопису «Вільне слово», та Мирославом Петрецьким, головою Марамороської повітової філії СУР, з приводу болючої втрати – смерті їх батька Миколи Петрецького.

Щиро співчуваємо всім рідним і друзям покійного.
Нехай милосердний Господь упокоїть його душу.

Вічна і світла пам'ять!

Також Степан Пушик – автор багатьох літературознавчих та краєзнавчих праць, розвідки про карпатське коріння Тараса Шевченка «Славетний предок Кобзаря», дослідження про «Слово о полку Ігоревім», про слов'янську та праукраїнську міфологію («Бусова книга»), повісті про Володимира Івасюка («Блискавиці б'ють у найвищі дерева»). Його оригінальні вибрані твори вийшли в 6 томах (7 книгах), а у 7 окремих збірках видано різні його записи.

Він впорядкував і видав книжку ліричних пісень «Сміються, плачуть солов'ї» (1989), до якої включив власні записи фольклору. Поетичне світосприймання, добре знання народної поезії, фольклористичні експедиції, журналістська праця, мандрівки (С. Пушик побував у багатьох країнах світу, був учасником альпіністської експедиції в Гімалаях, майже в усіх республіках колишнього СРСР, населених пунктах Карпат, Закарпаття й Прикарпаття) синтезувалися в оригінальну прозу. Повість «Перо Золотого птаха» стала новим явищем в українській

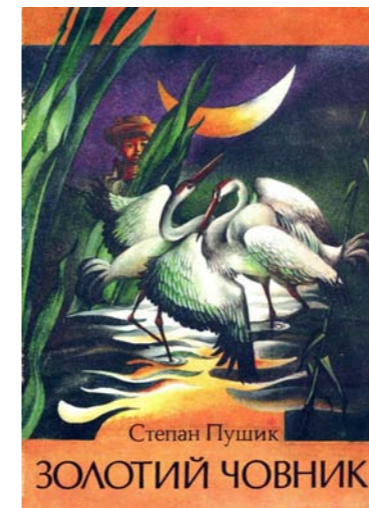

прозі (відзначена 3-ою премією за результатами конкурсу на найкращу повість, роман про сучасника), жанрово (як роман з народних уст) твір «Страж-гора» підтвердив народження оригінального прозаїка, роман витримав дуже багато видань (мала приємність отримати і я один примірник). А твори Степана Пушика уже перекладені на багато мов світу.

Похоронили «великого сина свого народу» Степана Пушика у рідному селі Вікторів Галицького району. Прощалися зі знаковою людиною в Прикарпатському університеті.

Як написала засмучена одна із студенток професора Пушика у день похорон: «Час надмінний, смерть – крадійка. Легенди – вічні, як і пам'ять. Доброго спочинку Вам, майстре слова».

Так, майстре слова, Степане Пушик, Ви вічно будете жити у серцях людей, яких Ви любили і поважали! І українці Румунії також будуть Вас вічно пам'ятати і згадувати «незлим тихим словом!» Царство Вам небесне!

Іван РЕБОШАПКА

УКРАЇНІКА БУХАРЕСТСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ – ОДНА ІЗ СКЛАДОВИХ РУМУНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ (ХЛІІ)

Літературознавство. Умови зародження та дослідницькі напрямки

(Продовження з № 289)

Зацікавлення українстичними аспектами в Румунії починають з'являтися уже починаючи з моменту зародження румунської філології в ХІХ столітті, точніше, разом із становленням в її рамках славістики як наукової дисципліни. Вони проявлялись спорадично – в залежності від ознайомлення румунських філологів з українськими матеріалами та їх значенням для вивчення ряду лінгвістичних, історико-літературних і культурних румунських явищ. Першим з-поміж румунських вчених захопився рефлексією історії румунів в українській народній творчості Богдан Петрічейку Хаждеу, вважаючи її «однією з найбагатіших і найцікавіших» («...una din cele mai avute și mai interesante»), якій присвятив кілька студій: *Ion Vodă cel Cumplit* (Бухарест, 1865); *Ștefan cel Mare și Italia* («Columna lui Traian», anul IV, nr. 12, oct., 1873, pp. 225-227); *Poezia rutenă în legătură cu istoria română* («Columna lui Traian», iulie 1876, pp. 325-334).

Українським фольклором зацікавився Ґріґоріє Н. Лазу, якому частково присвятив такі студії: *451 de traduceri libere și imitațiuni din poezii antice și moderne din Orient și Occident* (Iași, 1894); *Asupra poeziei populare a slavilor* («Arhiva societății științifice și literare din Iași», anul V, 1894, pp. 393-394). До українського фольклору звернувся і професор Бухарестського університету Думітру Каракостя, особливо в своєму курсі *Balada populară română*, викладеному в 1932-1933 навчальному році.

Чи не найбільше використав багатий український фольклор професор Яського університету Петру Караман у славнозвісній його праці *Obrzęd koledowania u Słowian i u Rumunów* (Краків, 1933) та в інших працях, як: *Descolindatul în Orientul și sud-estul Europei* (надрукованої посмертно 1997 р. видавництвом Яського університету імені Александра Іоана Кузи); масивна діалектно-фольклористична монографія, присвячена постаті господаря Молдови Стефана Великого, надрукована теж посмертно; цікава праця, що осталась

в рукописі, це – *Introducere în literatura ucraineană*. Окремі статті Петру Карамана про літературу Київської Русі були надруковані теж посмертно, уже в наші часи.

Основоположникові української літератури Тарасу Шевченкові відомий румунський літературний критик Константін Доброджану-Ґеря присвятив цінну студію *Taras Șevcenko* («Almanahul social-democrat», București, 1894), яка була перекладена тоді ж кількома європейськими мовами. Українського класика Ґеря представив поряд з іншими митцями Європи у двох інших статтях: *Artiștii cetățeni* («Literatură și știință», 1894, nr. 2) і в статті про Джордже Кошбука – *Poetul țărânimii* (1897).

Румунсько-українськими літературними зв'язками зацікавився П. П. Панаїтеску (*L'influence de l'oeuvre de Pierre Mogila, archeveque de Kiev, dan les Principatés roumaines* (Paris, 1926).

Румунсько-українськими зв'язками слідує періоду зацікавився Стефан Чобану (який, до речі, навчався в Києві) у цікавій студії: *Din legăturile culturale româno-ucrainene. Ioanichie Galeatovski și literatura română veche* (București, 1938).

Інші аспекти румунсько-українських відносин проаналізували Замфір Арборе (*Ukraina și România*, 1916), Ґріґоріє Нандріш (*Les rapports entre la Moldavie et l'Ukraine d'après le folklore ukrainien*, Paris, 1924) і ряд інших вчених.

Вище згадані інформації, навіть й разом із не згаданими тут, ніяк не можна вважати справжнім українстичним літературознавством, а лише поодинокими зацікавленнями.

Українстичне літературознавство (як і мовознавство та фольклористика, про яких була мова у попередніх статтях даної рубрики «Нашого голосу») зародилося як наукова дисципліна в Бухарестському університеті уже після Другої світової війни, завдяки таким умовам: внаслідок Реформи румунської освіти з 1948 р. в школах сіл з українським населенням Південної Буковини, Марамурешу, Банату і Добруджі викладовою мовою стала українська. У містах Серет, Сігет засновано українські ліцеї, а в

румунському Ліцеї імені Стефана Великого міста Сучави – українське відділення. З того ж року в Сереті, Сігеті, а з 1954 р. в Тульчі заснуються українські педшколи. В 1952 р. відкривається українське відділення на філологічному факультеті Бухарестського університету, поряд з існуючими з 1949 р. відділеннями польської, чеської, словацької, болгарської та сербськохорватської мов. Українське відділення заснував випускник (1921 р.) Чернівецького університету Костянтин Драпака (1900-1987), який тоді виконував і функцію генерального інспектора Міністерства освіти для українських шкіл Румунії. Викладачами відділення були призначені випускниця (1954 р.) Харківського університету Магдаліна Ласло і випускниця того ж року Бухарестського університету Неоніла Бурчу-Лесяну. В 1958 р. викладацький колектив поповнився випускником, згодом і кандидатом філологічних наук Харківського університету Миколою Павлюком. Далі, на українське відділення був призначений випускник (1957 р.) Київського університету Стеліан Яцентюк-Ґруя, а 1960 р. був призначений випускник того ж вузу і того ж року Михайло Бодня, який попрацював на відділенні лише кілька років. Короткочасно попрацювала на українському відділенні випускниця (1959 р.) Київського університету Євдокія Баднарюк. Далі, 1960 р. призначено випускника того ж вузу Василя Кравченка (в документах – Кранченко), який покинув відділення через кілька років. Того ж 1960 року призначено випускника Бухарестського університету Івана Ребошапку. В 1966 р. колектив українців поповнився випускником (1964 р.) Бухарестського університету Даном Хорією Мазілу (1943-2008). В 1992 р. на основі конкурсу до колективу прийнято Миколу Корсюка, який 2005 р. переходить на працю в журналістиці. Для повноти інформації слід вказати, що згодом на українське відділення на основі конкурсу поступив Роман Петрашук, а далі – Альоня Біволару-Попа, перед кількома роками – Марія Семенюк. Останні троє, де факто, складають теперішній колектив українців бухарестського Департаменту слов'янської й російської філології.

Оскільки тривалий час філологічне навчання тривало 5 років, спочатку на українське відділення набір студентів проводився щорічно, а число викладових годин було великим, то завідуючий відділенням за-

прошував й інших осіб проводити деякі заняття позаштатно, на основі погодинної оплати.

У певний момент колектив українців на числював 8 штатних викладачів. Це була справжня кафедра україністики, перед якою стояло багато завдань. Важливо відзначити, що колектив українців не був «замкнутим» чи ізольованим. Навпаки, входячи поряд з вищевказаними колективами до кафедри слов'янських мов, то між українцями та полоністами, богемістами й іншими йшов постійний «діалог» у спільних чи подібних питаннях. Вівся також корисний «діалог» з кафедрою російської філології, що мала окремий статус. Більше того, на різних рівнях «діалог» проводився і з рештою кафедр філологічного факультету – філологій англійської, французької, німецької, італійської, грецької і ін. Формуванню українстичного літературознавства корисними були факультетські конференції, ба навіть і колишні щомісячні засідання політнавчання, керівники якого (філософи, літературні критики і ін.) хитро-мудрим придуманням, наприклад, теми «Питання реалізму у світлі положень марксизму» спрямовували дискусії в суто літературознавчу площину, й учасники з різних кафедр, більшість з яких – толкової літературознавчої підготовки із захопленням обговорювали літературні аспекти.

Немале значення у постанні українстичної науки про літературу мало заснування (1956 р.) Асоціації славістів Румунії, з планами наукового дослідження якої органічно синхронізувалася кафедра слов'янських мов, включо й український її колектив.

(Продовження на 26 с.)

Бухарестський університет

УКРАЇНКА БУХАРЕСТСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ – ОДНА ІЗ СКЛАДОВИХ РУМУНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ (XLII)

(Продовження з 25 с.)

Слід підкреслити, що україністичне літературознавство формувалося в контексті румунської філології, у тісному зв'язку з її еволюцією. Спочатку формування україністичного літературознавства проявлялося синхронічним зв'язком з тодішнім материковим літературознавством, як, до речі румунське літературознавство синхронізувалося з літературознавством СРСР. Синхронізація україністичного літературознавства Румунії з материковим відбувалася приблизно до 60-х років ХХ ст., коли румунське літературознавство почало позбуватися соцреалізму, а за ним пішло й україністичне літературознавство Румунії. В материковому літературознавстві подібний зламний поворот відбувся аж після розпаду СРСР в 1991 році. З такої причини україністичне літературознавство Румунії з моменту позбування впливу соцреалізму почало випереджувати у певних напрямках материкове літературознавство.

Відрадним у літературознавчій діяльності колективу україністів Бухарестського університету був і факт, відзначений професором Чернівецького університету Олексю Романцем, а саме існування в Бухаресті трьох чи більше «ядер» україністики: колектив україністів Університету; редакція г. «Новий вік», до складу якої входили видатні й по цей час літературні особистості Іван Ковач (після 1989 р. – головний редактор переіменованого «Нового віку» на «Вільне слово»), Михайло Михайлюк (уже від багато років – головний редактор навозаснованого «Українського вісника») та Михайло Бодня, який, на превеликий жаль, передчасно помер; слов'янська редакція бухарестського видавництва «Критеріон», в якій справою друкування українських книг займався Микола Корсюк (зараз він – головний редактор дитячого журналу «Дзвоник»); колектив україністів слов'янського сектора бухарестського Інституту лінгвістики, в якому працювали Іван Робчук (зараз він – головний редактор часопису «Curierul ucraïnean»), автор корисних і цікавих статей з лінгвістики та літературознавства – про Тараса Шеченка й інших українських письменників; Корнелій Реґуш, на превеликий жаль, передчасно померлий, який був і лінгвістом, і талановитим прозаїком, а його дружина,

Аспазія, бувший третій співробітник бухарестського Інституту лінгвістики від багатьох років викладає україністику в Сучавському українському відділенні тамтешнього університету імені Стефана Великого, толково займаючись довершенням нової редакції українсько-румунського словника, перекладає з української літератури.

Україністичне літературознавство колективу україністів кафедри слов'янських мов виражалося як українською мовою, так й румунською, адже ж виступи на наукових конференціях (кафедри, факультету чи на республіканських) велися румунською мовою. На українській мові члени українського колективу друкували свої доробки в «Культурному пораднику», в г. «Новий вік» та його «Літературному додатку», в щорічних журналах «Обрії», видаваних «Критеріоном», в журналі українських письменників «Наш голос». На румунській мові україністи кафедри слов'янських мов друкували свої статті в румунських публікаціях, як: «Analele Universității București», «Romanoslavica», «Secolul 20», «Studii și cercetări de istorie literară și folclor», «Studii de literatură universală», «Luceafărul», «Curierul ucraïnean» і ін.

Не мале значення у формуванні україністичного літературознавства мали видатні тодішні професори, як академік-компаративіст румунського відділення Тудор Віану, в якого розпочала підготовку докторської дисертації Магдаліна Ласло-Куцюк, професор-румуніст й полоніст Іон Константін Кіцімія, в якого захистив дисертації Стеліан Ґруя, професор-академік Міхай Поп, в якого захистив докторську дисертацію Іван Ребошапка.

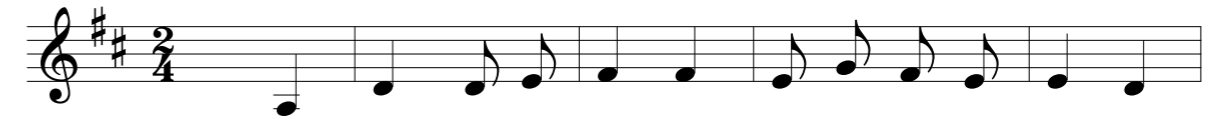
Загальну картину україністичного літературознавства колективу україністів кафедри слов'янських мов Бухарестського університету складають такі наукові напрямки: поширення чи пропагування української материкової й зародженої української літератури Румунії – українською чи румунською мовами; румунсько-українські літературні зв'язки; рецепція українських письменників в Румунії та румунських в Україні; румунсько-українські й українсько-румунські літературні впливи; статейні чи монографічні осмислення літературних здобутків ряду українських письменників; теоретичні засади поезики художньої літератури і ін.

(Далі буде)

Червона калина

Слова Анни ТРАЙСТИ РУШТЬ

Музика Івана ЛІБЕРА

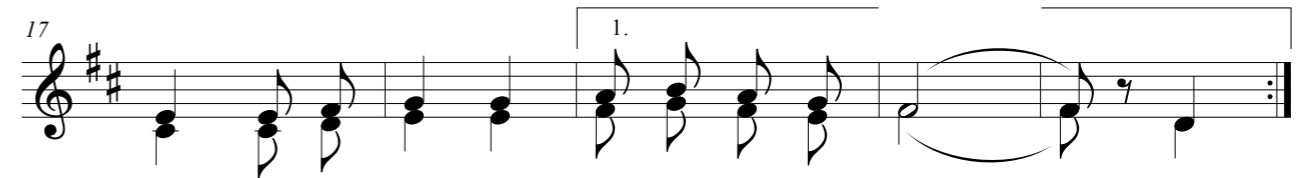
1. Чер- во- на ка- ли- на в га- ю роз- цві- та- є,
2. – Ми- лий мій ду- боч- ку, ти ж бо за- хи- ща- єш
3. Чер- во- на ка- ли- на ві- ти на- хи- ля- є,
4. Роз- цві- та- є ряс- но чер- во- на ка- ли- на;

Під мо- гут- нім ду- бом ви- рос- ла во- на. – Ка-
Від гро- зи і спе- ки, бе- ре- жеш ме- не. Ти
Кла- ня- єть- ся сві- ту, не- бу і зем- лі. Ка-
Сніж- но- бі- лим цві- том ду- ба об- ні- ма. Чер-

ли- нонь- ко ми- ла, вік жи- ве- мо друж- ньо, Ка-
да- ру- єш ща- стя, а чи, ми- лий, зна- єш, Як
ли- но- кра- су- не, цві- ти, роз- ви- вай- ся Ве-
во- на ка- ли- но, ти ж – мо- я на- ді- я, Ка

ли- но чер- во- на, ти ж - ра- дість мо- я. – Ка-
же вір- но й ши- ро я люб- лю те- бе? Ти
се- ло і ми- ло на ра- дість ду- ші. Ка-
ли- нонь-ко ми- ла, ти ж – лю- бов мо- я. Чер-

ти ж ра- дість мо- я.
я люб- лю те- бе?
на ра- дість ду- ші.
ти ж – лю- бов мо- я.

Михайло ВОЛОЩУК**ЧОГОСЬ ЗАТУЖИЛА**

Чогось затужила сосна біля скелі,
А я ще й донині її не спитав,
Чому вона тужить в своїй цитаделі,
Туму що старою її хтось назвав?

Та хоч і так сталося, не треба тужити,
Бо все вона буде зелена сосна,
Її явір буде, як завжди, любити,
Хоч знає, що з ним не подржить вона.

СПІВУЧІ

Дерева в Негостині всі співучі,
Це найцінніший буковинський хор,
Їх обминають грози, шквали, тучі,
Вони священні, як святий собор.

Їх слухаю у кожній їхній гамі.
Вони дають наснаги й сил палких,
Я чуюсь дуже юним в їхнім храмі
Й таким же лишусь вічно біля них.

В МИНУЛЕ

Чому я в минуле постійно вертаюсь,
Що можу я в ньому, в літах цих знайти?
Чому я цим болем так часто проймаюсь,
Як знаю, що біль вже не може пройти?

І все ж таки лину на бувше розп'яття,
Де стільки образ і знущань потерпів,
Де сумно заснули кохана і браття,
І рідні батьки, за якими жалів.

Минуле, мов дім мій, в який повертаюсь,
Як білий лелека до свого гнізда,
У ньому радію і плачу, і каюсь,
Бо знаю, що іншого в світі нема.

ОСІННІ ЛИСТКИ

Мене викликають осінні листки
Щодня і щоночі з кімнати.
Можливо, бажать зі мною вони
Про долю свою розмовляти.

Вони добре знають, що я їх люблю
І що про красу їхню пишу,
І що після себе на білім листку
Чуття свої людям залишу.

Тому викликають з кімнати мене,
Щоб з ними радіти й зітхати,
І щоб, коли вітер безжально зірве,
Їх в серці своїм зберігати.

ОСІННІ ВІТРИ

Осінні вітри бозна звідки пливуть,
Як хвилі в безкрайньому морі,
На крилах своїх вони холод несуть
І сірі тумани, і бурі.

Тремтять на деревах пожовклі листки,
Їм важко на землю спадати.
Не хочуть нізащо у безвість піти,
Не хочуть гілок покидати.

Хоч золотом сяють в осінній красі,
Та все ж у цім сьайві сумують,
Жаль мені їх, і так важко мені,
Що бурі над ними кепкують.

Така вже їх доля, жовтіють і все.
Хіба хтось за ними зітхає?
Зникають, немов не було їх ніде.
Чи й нас така доля чекає?..

ОСІННІ ТУМАНИ

Осіннього сонця тремтливе проміння
Замулити хочуть тумани важкі,
Бо з віку не терплять барвистість осінню,
Бо їм до вподоби холодні дощі.

Хоч осінь така жовтолиста і мила,
Що з нею і сонце до шлюбу пішло б,
Тумани гадають, що в них доста сили
Затьм'янити золото шат і подоб.

Господь хай відверне своєю рукою
Їх злобу від осені й чарів її,
Вона є для мене царівна спокою
І скарб чарівний для моєї душі.

Михайло Гафія ТРАЙСТА**БАЛАДА**

Пахне хлібом гарячим в печі
Зазирає дитинство в вікно
Дай, кринице, напитись мені
Як не пив я із тебе давно!

Відчинилась світлиця сама
Вся горить до небес рушниками
Хоч вже мами і тата нема
Та із вами я завше думками

Сіно ніжно в стодолі п'янить
Вже горують матраци з соломи
Зупинися : ти чуєш – бринить
Соло тихе суціль невідоме

О, цей ганок із синьої фарби!
І дитинство твоє золоте!
Я шукаю розсипані зваби –
Миколай нам кришталь роздає!

Тут як кадри німого кіно
Повертає все плівка спочатку
Що зі мною щасливо було –
Те візьму із собою на згадку.

Наша церква на древнім горбі
Вишні плавають в цільнім узварі
Посміхнулась дівчина мені:
«А чи будемо, дівко, у парі?»

Я коня за уздечку беру
І сокира у мене готова
Я у гори сьогодні піду
Заготовлю на зиму я дрова.

Як кортиться пройтися селом!
Позбирати плітки всі до торби
Хто живий, хто пішов на пролом?!
Кого знесли до церкви на горби?!

Мої предки на раду прийшли
Ось дядьки і діди споважнілі
Ви напийтеся, прошу – води
І почнімо розмову при ділі...

Білі свічі тужливо димлять
Ви прохаєте дома зостатись!

Я щасливий! Така благодать!
Гори мусять про мене все знати...

МАМИН ОБРАЗ

На душі у мене тягар
Я молюся одному Богу
На столі – крихта хліба й пугар –
Я збираюсь в дорогу

Все у хаті весняно просякнуто
Квіти – в вазі, у пляшці – вино
Та спинилось усе і залякнуло –
Мамин образ сіяє в вікно

Як без матері в «материн день»?
Небо плаче поволі – сталево
У дворі загорьований пень
Схлипа гірко в сизіюче небо

Як без матері в день цей весняний?
Я сумую – і серце навзрид
Допікає цей трем олов'яний
І мажор показовий набрид

Наші мами ідуть в засвіти
Дмуть холодні вітри над землею
Ти, матусю, пробач і прости –
Я тебе ототожнив з зорею...

Мал. Василя Соколюка

Я продовжую слухати голос
Що від тебе все лине здаля
Земля родить тяжіючий колос
А де ти – там зелена трава

Будем пити із чаші нектар
Що дарує нам юна весна
У букеті насіяно чар –
Квіти пестила мати моя

Я відтята гіляка мала
Що від роду відпала зненацька
Мама кличе згори і здаля...
На зорі моя стежка босяцька...

УДВОХ У ТРАВІ

Я до тебе зучора іду
Я з вчорашнього – просто до тебе
Я у серці своєму несучу
Невідспівані звечора Треби

Ми втікаємо невідь куди
Наші дії позбавлені смислу
Ми дійшли до тієї ріки
Де в проваллі я немічно висну...

Все було наче здіблений сон
Я стою на високій горі
Ти махаєш мені в унісон
Але ти на глибокому дні...

Світ цей в скуку велику заліг
Шлях цей – голка блискуча
для тебе

Я не пуцу уже на поріг
Ані сонця, ні вітер, ні небо...

Біль наскрізь нас пронизив удвох
Де знайти нам завітну лежанку?
Щоби звір цей нарешті подох
Щоби нам дочекатися ранку!

Я стою на розгоні доріг
Я шукаю дорогу до тебе
Путівець через хрест мій проліг
І вже більше нічого не треба...

З румунської переклав
Ігор ГУРГУЛА

Іван РЕБОШАПКА

З університетських і позауніверситетських буднів

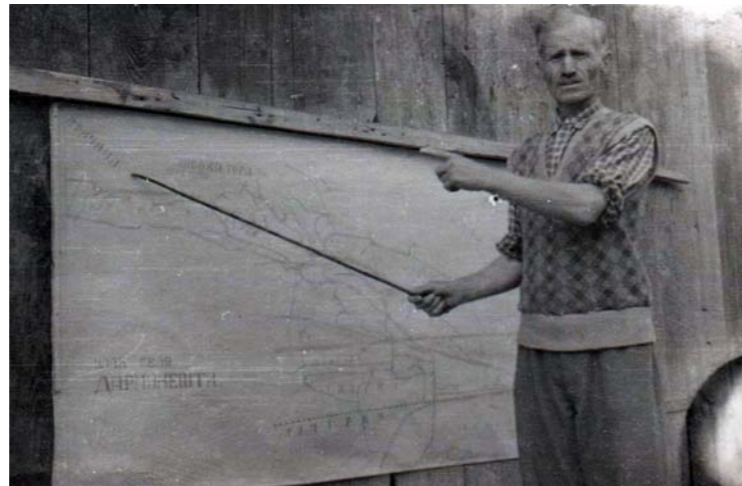
ЗВОРОТНА РЕСТАВРАЦІЯ

Після закінчення IV-го навчального року (в минулому вузівське навчання було 5-річним), на літніх канікулах я збирав матеріали для дипломної роботи про історію та народну культуру рідного села Дерманешти Сучавського повіту. В Державних архівах (Arhivele Statului) міст Сучави та Радівців роздобув цінні інформації, які припомнилися після відвідань в місті Ґура Гуморулуй історика Буковини, бувшого професора Чернівецького університету Теодора Балана, який надто гостинно прийняв мене, надав до мого розпорядження його 5-томну надруковану серію *Documente bucovinene* (Буковинські документи) і ряд інших об'ємистих рукописних томів. Корисними й дуже приємними були відвідини бувшого серетського професора історії Кирстюка. На основі одержаних інформацій визріла, в загальних рисах, засвідчена в документах історія мого села.

Дуже цікаві інформації про рідне село дісталися мені з усної народної історії. До почутого від батька та інших осіб про моє село я дізнався багато інших деталей із розповідей недалекого сусіда батьків, односельчанина похилого віку Миколи Піхуряка, який в дитинстві навчався в Чернівцях, правдоподібно, був обізнаний з українською літературою. Якимось одним днем, у проведеній розмові на його подвір'ї в затінку, він (не знаючи, що я вивчаю українську літературу, до речі, я нічого про себе не говорив, а він мене й не питав), «кинув» мені: «Ти знаєш, хто Франко? Він так багато написав, що не вміститься у мою фіру (віз, підвода), що перед нами!»

Піхуряк розповідав мені про сільську панщину, вказував місця трьох плит (одна біля потоку Гатнуца, друга на межі із селом Марицея, третя – серед села, на Килибанчині), на яких неслухняних кріпаків били буками аж до знепритомнення, потім відлива-

ли водою й далі били (про цю кару побутувала навіть пісня, яку мені вдалося записати). Розповідав Піхуряк про топонімічну назву частини сільського лісу *Причина*, що постала із такої причини: односельчани збунтувалися, бо їм було заборонено пасти власну худобу в лісі, поміщик викликав військо, яке строго покарало повстанців. Розповідав він про постання назви частини сільського поля *Помірки*: земля належала поміщикаві, який програв її в карти, потім

Микола Піхуряк показує на складеній ним карті села Дерманешти, де розташовані частини сільської царини Тимошеве поле і Солонія. Фото 1952 р.

землю *поміряли*, і якимось способом вона дісталася людям. Цікавими були розповіді Піхуряка про події, пов'язані з кампанією Тимоша Хмельницького в Молдові. Піхуряк вказував місце розташування в Дерманештах табору Тимоша, де його смертельно поранив ворожий гарматний вистріл. Те місце і по нині називається Тимошеве поле. Сьогодні дуже мало хто знає це. Суміжна частина сільської царини називається Солонія, за іменем дівчини, що поохала Тимоша. Цю річ сьогодні майже чи такі вже ніхто не знає. Ще в 1958 р. на моє запитання «Чому поле називається Солонія?» один дядько похилого віку відповів: «Бо там земля чорна, родюча, і ростуть великі соломи, файна пшениця». Розповідав Піхуряк і про полководців Тимоша Хмельницького, наприклад, про Богуна, «живі сліди» якого не про-

пали серед населення: нащадків певної жінки люди прозвали «Богунчишиними», хоча їхнє прізвище – специфічно західноукраїнське із закінченням на – юк. Саму жінку прозвали «Богунчихою», бо, можливо, вона... добре спізналася з Іваном Богуном. А коли Піхуряка-залізничка до Другої світової війни перевели працювати подаль на південь від Сучави, десь у Долгасці, йому принагідно, зізнавався він, довелося пояснювати колезі по роботі, румунів, чому його колеги-румуні постійно звертаються до нього: «Măi, Bogun!» («Гей, Богуне!»).

Одного дня Піхуряк каже мені:

– Вчора я познайомився з твоїм бухарестським професором. Називається він Еміл Вrabіє.

– Знаю його, але він не є моїм професором, відповів я.

Це був професор російської мови, вже багатенько років, як помер десь в США. В 1956 р. заснувалася Асоціація славистів Румунії, яка діяла під патронажем славистичного департаменту Бухарестського філологічного факультету. На міжнародних форумах представлав її академік Александру Росетті, головою був Георгіє Міхаїле, а Еміл Вrabіє був, здається, секретарем. Одним із наукових напрямків Асоціації було дослідження слов'янських говорів Румунії. За організаційну сторону цього питання взявся Еміл Вrabіє, об'їздивши місцевості Румунії, в яких наявні слов'янські говори, і написав статтю-своєрідний реєстр.

Дослідженням якого-небудь слов'янського говору, крім російсько-липованського, він не займався. Але, знаючи російську мову, він, можливо, мав враження, що міг би зайнятись українським говором. Та яким саме, це вже інше питання, бо українських говорів в Румунії багато.

Запитав я Піхуряка:

– Про що розмовляли ви з професором Вrabіє? Злегка усміхнувшись, Піхуряк відповів:

– Та, осівся він у готелі в Сучаві, приїхав до комунальної Примарії й попросив приклати йому когось, хто «вміє багато розказувати». А як мене знають таким, то й покликали.

– Ну, і про що ви розмовляли, що питав професор?

Вдруге злегла усміхнувшись, Піхуряк відповів:

– Е, він не питав про щось таке інтересне, про яке ми розмовляємо, а питав, як називається по нашому той чи предмет, які слова вживаються в на-

шому селі. Але я не хотів осмішити наших людей і не відповідав так *криво*, як говорять у нас, а так, як знав з Чернівців, і відповідав по-літературному, казав *стіл*, а не *стіу*; *виделка*, а не *фуркулиця*; *ліжка*, а не *лушко*; *яблуко*, а не *єблюко*; *лопата*, а не *шuffedля*; *щеньята*, а не *шшенста*; *картоплі*, а не *барабулі*; *дощ*, а не *дожь*; *битися*, а не *си бити*; *кооператив*, а не *кумпаратива* і так далі.

Настала осінь. Я знову на курсах. Оголосилося засідання Асоціації славистів. Вступив й я в зал, ще до початку дебатів зазриміаю професора Вrabіє, приближаюся до нього і увічливо, але просто кажу йому:

– Пане професоре, той дядько з мого села Дерманешти підвів Вас.

– Тобто, як?– видимо стривожений, машинально питає він.

За Піхуряком на місці верб, що біля господарства Георгія Чорного, серед села, на Килибанчині за панщини знаходилася третя велика плита, на якій били кріпаків буками. Фото 1958 р.

Я починаю представляти сказане Піхуряком мені, а Вrabіє то синіє, то голубіє, то червоніє, якийсь дроз проймає його (промахи, взагалі, спантеличували його). Захлинаючись словами, відповідає:

– Я спостеріг це, але потім з Піхурякових літературних форм відтворив місцеві діалектні.

З увічливості (адже ж я ще був студентом, й ніяк не годилося заперечувати пофесорові, уважаного авторитетним), а тільки подумав, як хтось-то оцінив був би його відповідь: «Так можна говорити лише німому, бо той не має як відповісти: як можна з невідомої тобі української літературної мови відтворити/реставрувати діалектну мову, яку ти не те що не знаєш, але й не чув її досі!»

Михайло Гафія ТРАЙСТА

ВІДОМИЙ МИКИТА П.

«Більшість слизняків їдять листя, мікроскопічні грибки та продукти розпаду рослинного матеріалу, але деякі є хижаками...»

Ти, Микито П., прозваний твоїми одноміщанами «Шлагбаумом», через причини, про які ти не розкажеш тут (навіщо знати всім все?!), ціле своє життя палав бажанням стати відомим. Бодай один єдиний раз ти, Микито П., бажав стояти у центрі уваги цілого містечка... Бодай один єдиний раз ти бажав, щоб ціле містечко горіло, кипіло, палало твоїм ім'ям, щоб воно, твоє ім'я, було на устах всіх твоїх одноміщан, від малих пущівірників до старих пердунів, які з тремтячими зубними протезами в роті вимовляли б твоє ім'я:

«О, бач, Микита П. ... Молодець!!!»
 «Таке не будь-хто зробить!!!»
 «Та де? Хіба хтось може рівнятись з ним???»
 «Не даремно прозвали його «Шлагбаумом»!!!»
 «Наша гордість і слава!!!»
 «Такі люди приходять на світ раз у сто років!!!»
 «Гордість нашого містечка!!!»
 «Цілого повіту!!!»
 «Вся держава може гордитись такими людьми!!!»
 «і т. д., і т. д., і т. д. ...»

Цього хотів ти, Микито П., прозваний твоїми одноміщанами «Шлагбаумом»...

* * *

Правда, тебе, Микито П., знали всі як відомого п'яничку – справжнього майстра у приготуванні коктейлів. Ти не готував їх будь-як, а по-єрофеевському – справжні смертоносні напитки, як «Хананський бальзам», «Дух Женеві», «Поцелуй тети Клавы», «Сучий потрох» чи «Слеза комсомолки», – навіть ти, Микито П., видумав свої власні рецепти, як «Кров Баал-Зебуба», «Солодоці Геєни», «Усмішка Марени» та «Блискавка Голгофи», рецепт якого ти продав за півтори тисячі доларів Лабану Т. з Єрусалиму тільки тому, що він єврей, і рецепт якого ти не оприлюдниш тут (навіщо знати всім все?!). «Більше пийте, менше закушуйте. Це кращий засіб від зарозумілості і поверхневого атеїзму», – це все, що треба знати всім! А решта – суєта-суєт!

Правда ти, Микито П., ще був неабияким наркоманом і блискучим лайдаком, але хіба мало було у вашому містечку саме таких, як ти?.. Ні, таких,

як ти, Микито П., прозваний твоїми одноміщанами «Шлагбаумом», повен світ! Тоді пробуй зблиснути чимось з-поміж десятків, сотень, тисяч п'яниць, наркоманів та лайдаків... Навіть не пробуй! Не зможеш!

* * *

У твоєму житті кілька разів, що правда – то правда, траплялись пробіски твоєї відомості, але це були тільки малі іскорки, які не могли запалити вогонь великого визнання. Вперше така іскорка мигнула, пролетіла стрілою крізь ваше містечко, коли ти, Микито П., прозваний твоїми одноміщанами «Шлагбаумом», оженився! І на кому?! На Мімозі! Якій Мімозі?! Та хіба багато Мімоз у вашому містечку?! Ні, тільки одна єдина! Ну, на тій ти й одружився! На Мімозі – на шлюсі, з якою переспали всі п'яниці, наркомани та лайдаки вашого міста! Куми розплескали язиками... чутка покотилася луною... одні почули, інші недочули, а треті махнули рукою – і на тім закінчилось... Ти став молочним братом зі всіма п'яницями, наркоманами та лайдаками, але не думав, що станеш тим самим молочним братом з лікарем ветеринаром – паном Геньом, який не був ні п'яницею, ні наркоманом, ні лайдаком, так говорять люди, – чорт його побери, такого порядного пана Геня!

Слизняки виробляють два види слизу: один – рідкий і водянистий, а другий – густий і липкий. Обидва гігроскопічні. Рідкий слиз розповсюджується від центру ноги до країв. Густий слиз розгортається спереду назад. Слиз дуже важливий для слизняків, оскільки він допомагає їм рухатися і містить волокна, які перешкоджають слизняку скочити вниз з вертикальних поверхонь. Слиз також забезпечує захист від хижаків і допомагає зберігати вологість. Деякі різновиди слизняків використовують слизисті шнури, щоб розпластатися на землі або тимчасово підвішуватися протягом спаровування.

Пан Геньо був слизняком!
 Мімоза була шлюхою!
 Слизняки є слизняками!
 Шлюхи є шлюхами!

* * *

Коли до вас приходив пан Геньо, якого ти прозвав «Слизняком», Мімоза, яку містечко прозвало «Шлюхою», почала виганяти тебе з дому – це була інша іскорка, яка не була в силі запалити твого

визнання, але запалила в твоєму серці велику ненависть до «Слизняка» – пана Геня, а також безмежну любов до твоєї Мімози – «Шлюхи», яка вже не була шлюхою п'яниць, наркоманів та лайдаків, а шлюхою Слизняка – пана Геня – лікаря ветеринара, який часто, коли його жінка пані Елен їхала до Греції, залишався ночувати у твоєму домі, у твоєму ліжку з твоєю-нетвою Мімозою!

В цей час ти, Микито П., мусив пиячити до ранку в корчмі біля вокзалу, бо це єдина відкрита цілодобово корчма у вашому містечку... але це не дивувало нікого, і ти залишився у тіні інших банальних ситуацій, подібних на твою. Ти проводив ночі з п'яницями, наркоманами та лайдаками, а твоя Мімоза із – «Слизняком»!

Слизняки є гермафродитами – вони мають як жіночі, так і чоловічі статеві органи. Звичайно, слизняк слідуватиме за слизом іншого слизняка і може навіть поїдати цей слиз. Потім, слизняки знаходять один одного і починають кружляти разом.

Віктор Н., один із п'яниць, наркоманів та лайдаків, якого твої одноміщани прозвали «Бомфаєр*», божився, що «Слизняк» є бісексулом.

«Кількість бісексуальних людей за різними дослідженнями становить від 2,8% до 16% серед чоловіків, і від 1,4% до 9% – серед жінок», – додав «Компресор», інший п'яниця, наркоман та лайдак, імені, якого ти не знав.

«Деякі різновиди слизняків можуть запліднювати один одного через метання крихітних крапельок сперми, якими вони поцілюють у напрямку геніталій партнера», – мовив ти, Микито П.

«Частина вчених вважають, що бісексуали і бісексуалки – це насправді таємні гомосексуалісти, котрі приховуються за гетеросексуальним фасадом», – продовжив свою думку Компресор.

«Пеніси слизняків – найдивовижніші у світі. Мають найбільше співвідношення довжини пеніса до довжини тіла серед усіх тварин. Рекордний екземпляр мав довжину тіла 15 см, з довжиною пеніса 81 см, що більш ніж в 5 разів довше за тіло...» – закінчив ти.

* * *

І ось відразу Микита П. став відомим! І наскільки відомим?! Накінець опинився у центрі уваги цілого містечка, навіть цілого повіту! Ім'я Микити П. застигло на губах не тільки його одноміщан, а й на губах ведучих місцевих теле- та радіопередач, його ім'я чорніло на білому папері місцевих газет, а це вже значить, що ти, Микито П., став одним із найвідоміших людей вашого містечка.

Ось відразу ти, Микито П., лежиш собі тверезий – це головне діло, бо ти вже більше п'ятнадцяти років

не був тверезим, без цигарки у правиці, без наркоти у крові... гарно пострижений, свіжо поголений, вчисто вдягнений: в сірому костюмі, який вдягав тільки один раз, коли Мімоза виходила за тебе заміж, в білій-пребілій сорочці, зі сірою, як костюм, краваткою на шиї, взутий у нові чорні картонові черевики... з руками складеними на грудях, лежиш у розкішній, коричневого кольору лакованій труні, накритий вишуканим покривалом, в узголів'ї – білі гвоздики та палаючі свічки – все, як тому слід, а ти, Микито П., якого твої одноміщани прозвали «Шлагбаумом», лежиш і радієш, що нарешті став відомим. Твоє ім'я, о-го-го! Відоме-превідоме, повторюване-переповторюване десятки, сотні, тисячі разів... Твоя смерть, Микито П., твоє самогубство шокувало не тільки ціле містечко, а цілий повіт, навіть по національному телебаченню споминали твоє ім'я...

Накінець ти, Микито П., радуєшся-тішишся своєю славою!

* * *

Над тобою, Микито П., твоя кохана Мімоза-«Шлюха» ламає руки, ридає, голосить...

«На кого ти мене залишаєш, Микито-о-о?!»
 «На пана Геню!» – ледь не вирвалось у тебе. Але ти здогадався, що не залишаєш її на «Слизняка».

«Ой, Микито-о-о, як ми любились!...»
 «Брешеш, Мімозо! Брешеш, „Шлюхо“! Любив тебе тільки я, а ти любила з ким попало... з п'яницями, наркоманами, лайдаками, а потім із «Слизняком»...

«Не мовчи, Микито-о-о, не мовчи, а промов до мене бодай словечко!...»

«О-о-о, якби я промовив до тебе словечко, то ти, мила Мімозо, разом зі всіма шлюхами, п'яницями, наркоманами та лайдаками, що стоять біля моєї труни... ого-о-о... було б тоді сміху...»

«Ой, Микито-о-о!» – продовжувала голосити Мімоза, але ти далі не звертав на неї уваги, бо тобі треба радуватись славою, якої ти набув.

Твоє ім'я, Микито П., сьогодні, завтра, післязавтра... а опісля... через два тижні, твоє ім'я знову набуде слави, подвійної слави! Через два тижні повернеться з Греції пані Елен, дружина пана Геня. Вона знайде свого мужа в сухім болоті крові з розбитою макітрою, з виколеними очима, з вирваним язиком та відкушеним пенісом...

«Звичайна практика серед багатьох слизняків – апофалація, коли один або обидва слизняки відкушують частину пеніса. Пеніс цих видів скручений, подібно до штопора і часто заплутується в геніталіях їх партнера в процесі обміну спермою. Апофалація дозволяє слизнякам роз'єднуватися...»

* Бомфаєр – (з *рум. bomfaier*) ножівка.

Корнелій ІРОД

АЛЛО! Я ЕМІЛІЯН. СЛУХАЮ ВАС...

(Із циклу ПРОМАХИ)

Розказуючи вже декілька разів про свого друга Євгена Мигайчука, якось принагідно я спімнув і про Еміліяна Гецу, у котрого Євген прожив комірником на Каля Гривіцей майже три роки і котрому вкоїв, здебільшого нехотючи, не одну і не дві витівки.

Одного разу Євген представив мені Еміліяна. Був то симпатичний юнак на якихось два-три роки старший від нас, тобто було йому, мабуть, 27-28 років, а, може, таки 30, і здався він мені не надмірно вишколеним. Еміліян був високий, стрункий, чорнявий з весело непосидючим поглядом незвичних голубих аж трохи зеленкуватих очей, як це буває у не дуже багатьох брүнєтів.

Невдовзі Еміліян Геца сказав нам – хоч ми цього не питали, – що він працює у Палаці телефонів, а сказав, певне, щоб ми не надто дивувалися, що в нього у кожній з трьох кімнат його квартири було по телефону (щоправда, мав Еміліян Геца лише два телефонні номери на три апарати; Євгенові дозволено було вживати виключно той телефон, який знаходився у винайманий ним кімнаті; таким чином, Еміліян міг підслуховувати Євгенові телефонні розмови, але його розмови були, певне, зовсім нецікавими для Еміліяна, бо Євген не мав жодних секретів – він здебільшого дзвонив на роботу чи якійсь подрузі). І все ж: мати у 1961 чи 62 році два номери телефону, коли бажані завести домашній телефон після подачі заяви чекали підключення по сім-вісім років, а то й довше – це вже занадто, ні? Щоб вже не говорити, що в страшний кризис помешкань післявоєнного періоду Еміліян Геца – холостяк і без інших законних оправдань – жив один у трикімнатній квартирі нового багатоповерхового будинку, недавно побудованого на Каля Гривіцей, а стільки тисячів багатодітних сімей тіснились у єдиній комірчині! А тому Євген підозрівав, що Еміліян Геца працює у Секуритаті, але, мабуть, не таки в тій грізній політичній поліції, а в якомусь полку внутрішніх справ, розташованому десь поблизу Бухареста.

Євген поділився зі мною своєю підозрою, і ми вирішили, що Еміліян Геца таки секуріст. До такого висновку дійшли ми з Євгеном з двох причин. По-перше: щодня, крім неділі, Еміліян уставав о п'ятій ранку, квапно одягався, пив на ходу холодну чорну каву, зварену ще звечора, й поспіхом покидав квартиру; вертався він додому в післяобідню пору, о третій годині, а іноді й пізніше. Такий суворий режим праці міг бути лише у військової частині, а

оскільки Еміліян не носив військової форми, ясна річ – він секуріст тієї частини! По-друге: Еміліян Геца, хоч, мабуть, таки був секурістом, але навряд чи справжнім, бо він ніколи не випитував нас підозріло, так би мовити, не тягнув ніколи нас за язик, як це звичайно робили справжні секурісти. Не цікавило його навіть чим займаємося ми в тому Міністерстві освіти. Він здався нам передусім легковажним, оскільки полюбляв розмови про «бабів» і грубі сороміцькі анекдоти. Любив він також футбол, але що з Євгеном говорити про футбол, – насміхаючись, жалівся Еміліян, – коли Євген не знає не те що славних гравців, а то навіть скільки їх в одній команді, і, певна річ, розуміється він на футболі, «як вовк на зіздах»?..

Ну, а взагалі, Еміліян – хороший хлопець, головно, якщо подумати, скільки накоїв йому Євген! Кожного разу Еміліян нервувася на мить, лявася, а далі махав рукою на все те і невдовзі добродушно пробачав Євгенові! А мав за що сердитись. Бо то вертався Євген п'яний опівночі і замість попасти до ванни, сцвав на стілець, на якому знаходився Еміліянів костюм, то теж по опівночі п'яний Євген піднімався ліфтом на один поверх вище і, оскільки не міг відімкнути вхідні двері, бо то була не Еміліянова квартира, він натискав не пальцем, а спирався ліктем на кнопку електричного дзвінка й дзвонив протяжно, доки вибігала вся сусідова сім'я, наче на пожежу, то піднімав трубку тих телефонів, до яких Еміліян наказував йому не торкатися – ні дзвонити, ні відповідати – а це найбільше сердило Еміліяна. І чимало всяких інших неприємностей та необдуманих вчинків заподіював комірник Еміліянові. Інший господар давно дав би Євгенові копняка і вигнав би на вулицю. Але Еміліян не робив цього. Щоразу вилає, вимашкарить Євгена – і все. Хіба ще потелефонує мені на роботу скаржитися: «Ади, що знову наробив мені свиндюх Євген!» і тільки всього.

Еміліян теж мав свої незвичні «манери», але вони нічим не турбували Євгена. Серед таких Еміліянових «манер» була й дурна звичка відповідати по телефону. Задеренчить, бувало, телефон, а він підніме слухавку і, замість чекати, щоб представилась особа, котра дзвонить і, привітавшись, сказала, з ким бажає говорити – бо так прийнято і так всі поступають, – Еміліян Геца зразу ввічливо і якось радісно муркотів: «Алло! Я Еміліян. Слухаю вас...»

Я сказав йому одного разу, що він неправильно поступає, тобто нелогічно. (Є у мене така звичка робити людям зауваження, через що більшість із них сердяться, хоч роблю я це з хорошими намірами). Але Еміліяна Гецу моє зауваження не розсердило, він тільки байдуже махнув рукою і продовжував далі своє «Алло! Я Еміліян. Слухаю вас...»

Минув якийсь час, і одного холодного вечора я відвідав Євгена. Було то вкінці листопада, зима намела вже багато снігу, але був той сніг ще мокрий – заповнив вулиці й тротуари брудними калюжами, а пронизливий вогкий холод проймав дрожем. У Еміліяновій квартирі було тепло й приємно, заохочувало дружні розмови, а чи партію якоїсь гри.

Оба вони – і господар, і комірник – були дома. Я тільки увійшов, а Євген зустрів мене вибухом іронічного сміху:

– Ану, хай розкаже тобі Еміліян, який він залицьальник, бге-ге-ге, – зареготав Євген.

– Ну, що ж, буває... – не дуже радо спробував оправдатися Еміліян. – Мав ти рацію щодо телефону, – сказав він мені.

– Якого телефону? – не розумів я, про що каже Еміліян.

– А оте, що радив ти мені у зв'язку з моєю звичкою піднімати трубку і зразу ж заявляти: «Алло! Я Еміліян. Слухаю вас...»

– Ну, і що?

– Б-ге-ге-ге! – знову розреготався Євген.

Еміліян не звернув уваги на Євгена, а продовжив розповідати мені:

– Підожди, почувеш. Тиждень тому, якраз в той день, коли випав отой перший чалюпавий сніг, о пів на першу ночі задеренчав телефон. Я прокинувся, простягнув руку, взяв слухавку і тут же: «Алло! Я Еміліян. Слухаю...» Чую, а то якась дама. Голосок солодкий, аж оксамитний, як каже Євген. Дзюрчить лоскотно: «Що робиш, Емільку? Ти, певне, спав...» «Та так...» – кажу незадоволено. «Ой, не сердися, милий, що я розбудила тебе», – лагідно й тепло лине її голосок. «А ви хто будете?» – питаю. «Ану, чи вгадаєш, Мільку. Але не думаю, що...» І давай теревенити купу любовних слів, як всяка справжня вправна баба, а я, вже повністю тверезий, став сушити собі голову: хто вона така? Бо її солодкий, мов пісня, голосок не нагадував мені нікого. Вкінці вона каже: «Ну, на добраніч, милий! Бачу, ти не вгадав, хто я. А якщо справді хочеш знати, пропоную тобі зустріч, завтра о п'ятій по полудню на Каля Гривіцей біля мосту Басараб. Ти згідний, Емільку?» «Гаразд, – кажу, – завтра о п'ятій». Ух, матінко ти моя! Диви, яке щастя напало на мене! А то місце зустрічі ще й недалеко, а таки на моїй вулиці, на відстані лише трьох трамвайних зупинок.

– Бге-ге-ге, – сміється Євген. – Минулої п'ятниці дзвонить мені Еміліян на роботу і наказує: «Май гадку, не приходь цього вечора п'яним додому, бо в мене, мабуть, будуть гості...»

– Так, – каже Еміліян, – то правда, що дзвонив я йому, бо я знав: якщо він прийде п'яний, як чіп, і минатиме попри ліжко, де я лежатиму з красунею, ще бозна-чого забанеться Євгенові... Або подумає, що зайшов у клозет і стане сцяти, як минулого разу...

Євген мовчить винувато, а Еміліян, глипнувши докірливо на нього, повів далі:

– Тож послухай, що сталося. Зібрався я, значить, на зустріч, виходжу задалегідь і їду трамваєм до Північного вокзалу – планував купити червону гвоздику для красуні, бо на вокзалі постійно продаються свіжі квіти. Отож, купив я прекрасну червону гвоздику і, оскільки до п'ятої залишалось ще двадцять хвилин, вирішив пройтися пішки до мосту Басараб (це лиш одна трамвайна зупинка). В цей день стояв отой відразливий мокрий холод, коли на вулиці не встоїш, тротуар покритий рідким чалапавим снігом, і я плекав надію, що красуня прибуде вчасно. Аж тільки тоді пожалів, що не запитав її, як вона виглядає – чорнява, русява, низька, висока? – або у чому буде одягнена, бо в тому місці дуже багато перехожих, а я стирчу біля мосту з червоною гвоздиною в руці і пробую вгадати, котра з вродливих дам, що наближаються, іде зустрітись зі мною.

Час минав, і я почав мерзнути, головно в руки, бо, поспішаючи, забув рукавиці дома. Я постійно міняв квітку з однієї руки в другу, щоб по черзі гріти руки в кишенях.

Минуло чверть години після п'ятої, а красуні ще не було. Я подумав, що вона обманула, що, мабуть, так і не з'явиться, а я, дурень, стирчу з гвоздиною в руці і замерзаю. Але з іншого боку, подумав я, що в таку негодю і рух міського транспорту розгортається важко – трамваї, а головно автобуси та тролейбуси ледве просуваються калюжами та неочищеними вулицями.

Власне, я й не знав, де вона живе, з якої сторони міста і на чому приїде. Тому вирішив ще почекати. Але коли побачив, що вже пів на шосту, то зрозумів, що вона так і не з'явиться, що, певне, обманула мене. Я встромив квітку в невеликий намет снігу біля мосту, перебіг на інший бік вулиці, сів у перший трамвай, щоб швидше добратися додому, де тепло й приємно, подумав, що зараз зварю літр вина і... А зась! Не діджався її, то й не треба...

– А, може, ти не так зрозумів, – кажу я Еміліянові, – або місце вашої зустрічі, або годину, га?

(Продовження на 36 с.)

АЛЛО! Я ЕМІЛІЯН. СЛУХАЮ ВАС...

(Продовження з 35 с.)

– Та де! Почекай – я не закінчив, почуєш, що далі. Отже вернувся я додому, випив гарячого вина і прийняв душ, теж гарячий, щоб погрітися й запобігти простуді. Потім приготував вечерю. Був і Євген дома. Але відмовився від запрошення їсти зі мною – сказав, що недавно повечеряв у їдальні. Зате водно насміхався з мене: «А, бачу, баба збрехала й не прийшла на зустріч з тобою...» Я жеру швидко яєшню і, щоб збутися Євгенового бабського базікання, пропоную йому партію шахів. Він погодився і перестав кепкувати. Я налив по склянці вина і ми засіли за стіл. Перша партія – нічия. Але наступні дві я поступився Євгенові: ти знаєш, як переживає він, як сердиться, коли програє, а мені скоро вже пора спати, бо о п'ятій ранку мушу вставати. Та не встиг я поспати, мабуть, не минуло й трьох годин, як задеренчав телефон. Дивлюсь на годинник: п'ять хвилин другої. Піднімаю трубку і: «Алло! Я Еміліян. Слухаю вас...». «Добрий вечір, Емільку! – почув я оксамитний голос красуні. – Ти, певне, образився через те, що так довго ждав мене. Але я була на зустрічі...» «Не брешти, бо не була!» – огризнувся я. «Була, бігме, була, – щечече вона. – Ти був у сірому пальто, у смушевій шапці і з червоною гвоздиком у руці...» «То правда, – признав я, – а чому не підійшла?» «Бо чомусь не наважилась, милий... Зате завтра...» «Що завтра?..» «Завтра обіцяю бути біля мосту Басараб у тій же годині. Ти згідний, Мільку?.. – солодко муркоче вона. – Обіцяю мати більше відваги...»

– Ну, і? – запитав я нетерпляче.

– Та, коротше кажучи, вона знову не прийшла.

– Бге-ге-ге! – засміявся Євген, але Еміліян знову не звернув на нього жодної уваги і повів далі:

– Це мене страшно розсердило! Цього разу ждав я її лише чверть години і, коли побачив, що вона не появилася, таки звідти пішов до товариша по роботі, котрий працює в Палаці телефонів, і попросив його, щоб поставив під нагляд мій домашній телефон і взяв, хто дзвонить мені щоночі. Він погодився, але zarazом сказав: «Надіюся, що твоя красуня не дзвонить з вуличного телефону, бо тоді можемо довідатися лише звідки телефонує, тобто з якої вуличної kabini, і більше нічого». А я сказав своєму колезі, що важко уявити, що вона наважується виходити на вулицю о першій годині ночі.

Наступного вечора, власне, наступної ночі, я нетерпляче ждав дзвінка загадкової діви. І справді, вона подзвонила зараз після першої. Мені страшно

захотілося відповісти, якщо не лайкою, то якимось грубим словом, але пригадав, що колега радив, щоб я, у разі її нічного дзвінка, якомога більше продовжував розмову, аби дати йому можливість ретельно зробити своє діло. «Мільку дорогий, – сумнуvато щечече красуня, – я гадала, що вистачить у мене відваги підійти до тебе, але як тільки побачила тебе, серце так сильно тьохнуло, що я завмерла, мов прикована. Ти, певне, сердитий, і воно нормально. Тому ти прийшов зустрітись зі мною вже без червоної квітки... А знаєш, милий, тобі краще личить капелюх, ніж смушева шапка...» Ти диви! Вона, значить, таки була. Надворі мрячило сльотаво, тому в той день я надів капелюх. А вона, певне, була недалеко, якщо помітила це. А чому ж, до біса, не підійшла познайомитись?

– То, певне, якась давня твоя «любов», яку ти покинув, – припустив я, – а тепер хоче відомстити тобі.

– Та де! То зовсім не те! Хвилинку почекай – почуєш. Узнав мій колега, значиться, номер телефону, ім'я абонента й адресу: Раду Йон, вулиця Комана № 116. Передучора переодягаємося ми обидва з колегою у робочі комбінезони, надіваємо жовті каски телефонних лінійників і поспішаємо на вказану адресу. А виявляється – вулиця Комана таки недалеко мосту Басараб. Отож, красуня жила поблизу того місця, де призначала зустрічі зі мною, на які не з'являлася... Ну, зараз побачу я її! Мені страшно хотілося зустріти її віч-на-віч, уявляєш, ні? На Комана 116 – невелика хата, вузьке подвір'я і бузковий чи жасминовий кущ біля хвіртки. Заходимо. Колега стукає у вхідні двері, а я позад нього опустил голову, щоб не впізнали. Стукає він удруге, нарешті відмикаються двері і виходить літня, мабуть, років сімдесяти, а то й старша жінка. «Добрий день! – привітався колега. – Тут живе Раду Йон?» «Жив, – каже стара. – Помер вісім років тому. То був мій чоловік». «І чому не переписете телефон на себе? Або на дочку чи на онучку, га?» «Нема в мене ні дочки, ні онуки, – дивується вона. – Лише син Василько: жонатий у Плоєштах, де працює нафтовиком». Для мене вже все стало ясно: це вона – «красуня»! Тоді заговорив я: «Алло! Я Еміліян...» «Йой, Госпідку!» – пискливо зойкнула стара, приперла спиною стіну, мало не повалилася й занурила обличчя в пригорці. А мій колега до неї: «Як вам, тьотю, не соромно не приходити на зустріч з таким вродливим парубком, як Еміліян, га?..» Стара відвернулася, але не виймала лиця з пригорця.

Євген знову сміється, я теж, а Еміліян Геца замовк на мить, а далі, замріяний, запитав наче сам себе:

– Я одне не розумію: звідки у бабиська такий солов'їний голосок, такий оксамитний, як каже Євген?!

Анна ТРАЙСТА РУШТЬ

ДИКИЙ РАЙ

(Уривок з повісті)

(Продовження з № 289)

Прокинувся пізно, аж о третій годині після полудня, вийшов потихеньку на подвір'я.

Не було нікого – його аж пронизало холодом, бо усюди панувала мертва тиша, як і ранком, хоч вхідні двері були трохи відхилені.

«Ба ці куди забралися всі та лишили хижу так?..» – питав він сам себе та зайшов потихеньку в сні. Його погляд зразу впав на русяву дівчинку, що спала спокійно на ліжку, і він зворушився. Відчув себе ніяково.

«О, Боже, де я? Сесе – не моя хижка? Я туй – чужий?» – питався він в думці та обдивлявся довкола. «Але ж ні!.. Хижка – моя! Поруг, двері, укна є оти, што їх знаю. Я їх прикладував сам із Федуром Чірібаном, – помацав одвірок. – Але, хто туй тепер жиє? Туй мені штос неясне...» – подумав Іван та зайшов у велику кімнату, що служила світлицею, де пахло свіжим васильком. Але не встиг добре обдивитись, як прибігли його сини додому із Дуброви. Гафія послала хлопців до стойла переглянути хоч трохи кошару та пов'язати прясла, хоч би так, для людських очей, бо через зиму повалились, а колиба із старості розпалась зовсім.

Овечок уже не тримали, лиш кілька кіз і три ягнята, яких подарував хлопцям ватаг Бабичарь для розводу перед мірою, бо, як казав він: «Діти уже пудрастают та, може, взянутса до няньового ремесла, бо треба чимос заніматиса, аби прожити якос».

Повернувшись скоро додому, веселі і галасливі, двоє з них подались прямо до возарні, де ждав їх у горщику обід, а один зайшов у сні, щоб глянути на дитину, чине пробудилась. Але побачивши волохатого «чужинця» у їхній хаті, злякався. Подумав, що якийсь божевільний, чи ковдуш або злодій зайшов до них та нишпорить за чимось.

– А ви што туй шукаєте, уйку? Не видите, што не є нікого в хижі, лиш дитина? Хотите її перепудити? – запитав одразу.

– Чія дитина?.. – поцікавився несміло «чужинець».

– Як чія? Наша! Наша сестричка Ілянка! – відповів син коротко. – А вас, діду, чого інтересує чія? Ци, може, хочете її украсти? Ану, вон раз-два! – промовив рішуче хлопчак і, не гаячи часу, вибиг надвір шукати допомоги у братів, щоб вигнати «непроханого гостя»

із хати, бо після війни тинялось багато пройдисвітів без притулку та всяких божевільних, котрі плентались, просячи милостиню по чужих селах і оселях, і котрих війна кинула у відчай та позбавила розуму. Тож люди були дуже обережними, як і тепер Печиріпові діти.

Окрім Ілянки, в них не було більше сестричок, тож любили її дуже. Правда, не розуміли, як появилася вона на світ, але це тепер уже не було важливим. Любили її, і все.

Раділи нею і доглядали всі троє краще, ніж матір, котра під впливом Печиріпової рідні вважала дитину завадою і свідченням непростимого гріха, хоч нікому не говорила про це. Мовчала, як камінь, та не дозволяла торкатися її сімейних і життєвих проблем нікому, окрім Петрихи, котра і допомогла їй в пологах, і похрестила дитинку, хоч знала, що в Івановому серці завжди була Василина, а не вона.

Іван одружився з Гафією, бо так веліли їх батьки. Він хотів, щоб було все, як у людей, щоб не розпалось ґаздуство¹, а вона тоді була закохана у нього, хоч її любов не була взаємною. Це довгий час мучило Гафію, але з часом вона призвичаїлась до своєї долі та, замкнувши на ключ душу, заронилась у сімейне життя, як ніж у спілу диню. Вовтузилась біля землі, господарства і дітей, працювала за трьох. І, незважаючи на таке подружнє життя, Гафія Печиріпова поважала Василину. Вважала її розумною, достойною і надійною жінкою та багато разів радилась із нею, коли спіткалась із різними життєвими перепонами. А головно тоді, коли обидві були на самоті.

Зворушений, Іван Печиріпа залився сльозами та скоро вийшов надвір. Стояв, мов закопаний, та глядів на своїх синів, котрі повиростали, стали підлітками, і котрі проганяли свого батька з дому після восьми років його блукань по воєнному світі.

«Прости їм, Господи, бо не знають, што роблят!» – пригадав собі слова із Святого Письма. «Невинні они, бо не знають, хто стоїт перед ними, та вважають мене за якогос бродягу. Винна лиш сеся проклята война, што накоїла туюко нещастя усьому світу, як і мені».

(Продовження на 38 с.)

ДИКИЙ РАЙ

(Продовження з 37 с.)

Потік його сумних думок перервав голос найменшого із синів Яся:

– Діду, ви голодні? Давайте туй у возарню та будете їсти штос у нас. Насип, Петруню, дідови сербанки у блюдо та поклади і кулеші, най їст, – звернувся він до старшого брата. – Не видите, який страшно худий і пліснявий? Не їв теплого, може, гуд. Погодуйте 'го раз, а удтак проганяйте, аж так думаєте!

Іван глянув на сина, посміхнувся та замилувався ним, а потім тихо промовив:

– Дякую, не турбуйся, синку. Я їду собі вже...

– Ні! Сідайте раз туй на дривутню та поїжте трохи. Я уже вам насипав у блюдо, а удтак ідіт, удкисте прийшли. Бо у нас так є: будь-якого бідняка, ковдуша або бідалаху, котрий зайшов у загороду, гія нагодувати, аж є удки, аби і нам ішло добре.

– Добре, синку, добре! Аж ти так вважаєш, тогди присяду туй, – відповів сумно Іван, бо дорогою страшно проголодався. Уже три дні не їв нічого, окрім якогось сухаря, що купив десь на вокзалі.

– А мама вам де, хлопці? – запитав він.

– Пушла прати туй, нижче города, у зворик. Зараз прийде, – відповів Петрунь, котрий захоплено глядів на чоловіка, що із голоду навіть ні не жував мамалигу, а ковтав цілими шматками, що зникали миттєво у його беззубому роті.

– А яке діло маєте до неї? Кажіт нам, – зацікавився Штень², середній син.

– Ні, ніяке... Я лиш так...

– А хто прийшов до нас, діти, та звідує за мене? – запитала їх мати, що повернулася тоді із білизоною та почула розмову. – Прийду зараз лиш най простелю сорочки, аби са усушили скоро, доку файна година, – сказала голосно і продовжила вже тихо: бо не є у што са перемяти. Біднота присяла і нас, зараз прийдеса носити одну і оту саму сорочку і в будень, і в сято. У сято – на лице, а удтак на уворот, – сердито бурмотіла жінка.

– А няньо вам де? – не лишався Печиріпа та запитав знову дітей.

– Пропа, – відповів неохоче Ясь.

– Пушов на войну та загиб дес. Ніхто не знає годи за него. «Ні сла, ні пусла!» – додав сумно Петрунь.

Іван глянув на дітей розгублено і захлипнувся борщем та довго прокашлювався.

Недоївши, подякував за обід дітям та ждав нетерпляче Гафію.

– А ви, уйку, хто? Бо я вас не видів дотепер. Можесте чули дес за няня? Чії ви? Бо говорите, як ми, понашому? – зацікавився старший.

– Я тепер нічий... «Ковдуш...» Але се уже не має значення, хто – я, – пробурмотів він гірко та похилив голову, щоб заховати непослушні сльози, що котились без його волі по неголеному обличчю.

– А ви самі жиєте? – поцікавився він знову.

– Як самі? Із Богом, котрий має гадку за нас, аж няньо забув або пропав хто знає де, – кинув Петрунь.

Гафія, докінчивши діло, спокійно поклатала корито на своє місце та подалась до возарні, але не дійшла, бо пробудилась її донечка і розплакалась. Жінка скоро увійшла до хати і взяла заспане дівчатко на руки, а потім вийшла у подвір'я та пробувала заспокоїти. Але в ту мить дитина побачила волохатого чужинця, злякалась і розплакалась знову.

– Мамо, там вава³. Я не хочу туди! Боюса того уйка! – залепетала вона та, показавши пальчиком у його бік, розплакалась ще дужче.

– Дайте суди Ілянку, най її нагоду, бо голодна! Спала гей много! – підійшов Петро та взяв від матері заспану сестричку, звучно поцілувавши її у рожеве обличчя.

– Не буйся, дитинко, ото – не «вава», ото якийсь уйко чужий прийшов до нас, – пояснював він сестричці та, взявши горнято із теплим молоком, що стояло на печі, подався кудись на город.

– Мамо, ми із Ясьом ідеме у хворост, бо вже зараз не є што класти на ватру, сказав Штефан. – Ми уже договорилиса із Лопуховими хлопцями. Ждут нас на улици.

– Ідіт, дорогі мамини, але не сидіт довго, аби вас захопив вечур у лісі! – гукнула їм мати навздогін, а потім подалась до возарні, де сидів незнайомиць.

Коли глянула на чужинця і вклонилась, зразу не здала собі справи, що перед нею сидить її чоловік, а коли той відповів хриплим голосом, ледь не зомліла.

– Іванку, ти?

– А хто може бути інший?... Ци, може, ти другого туй у мою хижу оплошила, як вижу?... Добре пригніздитиса будь-кому у чужому гнізді, як зозуля... – кинув він їй зразу.

(Далі буде)

¹ Газдуство – багатство, маєток.

² Штень – *пестлива форма імені* Штефан.

³ Вава – страховисько у *дитячому говорі*.

Віргілій РИЦЬКО

Народно-християнські свята українців Добруджі

Перша Пречиста

(15 / 28 серпня)

Успіння Пресвятої Богородиці або, як кажуть у народі, – «Перша Пречиста».

У церковному календарі є три «Пречисті». Про перші дві в народі говориться: «Перша Пречиста жито засіває, друга – дощем поливає». В період Першої Пречистої відбувається озимий посів.

Перед Першою Пречистою тримають двотижневий піст. Існує легенда, що це є продовження Великого посту. Для Великого посту Бог призначив дев'ять тижнів, а святі отці почали просити Його, щоб якось полегшив, бо людям затяжко витримати такий довгий піст. Тим більше, що на цей період припадає багато польових робіт. Тоді Бог розділив той піст на дві частини: сім тижнів весною перед Великоднем і два тижні вкінці літа перед Першою Пречистою. Ось чому за народним віруванням під час цього посту треба так само постити, як і під час Великого. Його легше витримати, бо цей період багатий городиною і овочами. Якщо постити цей піст, він тобі здійснить всі бажання.

З Нового Завіту ми дізнаємося, що мати Господа займала поважне місце серед апостолів. Вона жила в домі Іоана – улюбленого учня Ісуса Христа. Потім її сліди земного шляху одні пов'язують з Ефесом, куди переселився Іоан (Іван), інші вказують на Гефсиманію. В текстах про кінець Богоматері дізнаємось, що коли одного разу Божя Матір молилась на горі Еленській, архангел Гавриїл оповістив близький її кінець. На цей день до Неї зібралися всі апостоли. В небесній славі, оточений багатьма апостолами, Господь Ісус Христос прийняв душу Пречистої Матері Своєї й на виду апостолів возніс на небо. Тому кончину Богоматері окутує не печаль, а радість. Її смерть – лише короткий сон, після которого слідує воскресіння і вознесіння. Цю віру розповсюджує Церква.

Пречиста – важливий народний празник, пов'язаний з пошаною Богородиці.

В житті землеробів Пречиста позначає закінчення жнив, хоча перед ними ще багато робіт – молотіння хліба, оброблення льону, конопель...

На Пречисту вранці жінки йдуть до церкви і роздають за поману бідним виноград за померлі душі.

Після Успіння Пресвятої Богородиці господарі, що мають дорослих дітей, готуються до весільного сезону.

Після Пречистої починають збирати в садах доспілі фрукти. Збираючи садовину, співають:

Пречиста по груші ходила,
Пречиста мішок загубила,
А Спас ішов, мішок знайшов.
– Спасику, батьку,
Віддай мій мішочок,
Не буду ходити у твій садочок.

Друга Пречиста

(8 / 21 вересня)

Це один з дванадцяти празників Православної Церкви, Різдво Пресвятої Богородиці або, як кажуть у народі, – Друга Пречиста.

Діва Марія народилася в Галілейському місті Назареті в сім'ї справедливих і богоугодних батьків Іоакіма і Анни, пам'ять яких святкують наступного дня 9/22 вересня. Обставини цієї події описані в Новому Завіті.

В народному календарі Різдво Богородиці називають Мала Пречиста. З цим святом в'яжеться день Рожениць, коли жінки, в яких немає дітей, справляли, бувало, обід і запрошували бідних – «щоб молилися Богородиці за їхні діти». Такі жінки наймають службу Божу в церкві, а після богослужіння запрошують людей до себе на обід.

Це свято має ряд дохристиянських традицій вшанування Матері-Землі, культу материнства і подружжя, жіночих постатей води і землі. Кажуть, що в старину в цей день рано-вранці жінки виходили на берег річки, озера чи ставка зустрічати матір Осінь з житнім хлібом. Старша жінка стояла з хлібом, а молодіці навкруг неї співали пісні. Потім молилися і ламали хліб на кусочки за числом присутніх жінок, опісля кормили хлібом домашню худобу. Цей день називався і Пасічників день, з цього дня починали збирати бджіл. Цей празник вважали перехідним моментом року, в це рівнодення від тепер починали палити вогонь в хаті.

В цей час, звичайно, йдуть дощі, а тому й кажуть: «Друга Пречиста дощем поливає!»

Дмитро ГОЛДИШ

ПОЛЯНСЬКІ ЗВИЧАЇ І ТРАДИЦІЇ*

– СВАЛЬБА (ВЕСІЛЛЯ) –

(Продовження з № 289)

А так співають тещі нивісточій:

А куєт зазулечка
та сіла в хмелешця,
а чую через люди,
што ми лиха тещя.

А тещя в мене лиха,
мушу перебути,
полюбила-м легіника,
та й буду терпіти.

А куєт зазуличка
та сіла у хвою,
тещю гия шанувати,
як мамку свою.

А я сі заспіваю,
най ми мовит смичок,
та най бет тещя лиха –
файний легіничок.

Та у мене в городчіку
вишня та й черешня,
най будут усі здорові
та й князева тещя.

Та у мене в городчіку
викопа яма,
най будут усі здорові
та й князева мама.

А підрано, коли чоловіки са пи-
доп'ють, жунки їх кличють дому
і співають:

Та смички мені мовят
та й дому ня кличють,
дітінята ми не ревуть,
коровки не ричють.

Дітінята ми не ревуть,
овечки не бляють,
а у мене на леваді
коні гігикають.

А ци я хло' не є газда,
што пари не ймаю,
ціле літо трави кошу
та й сіна не ймаю.

Ціле літо трави кошу,
ношу у верени,
та не знаю, моя жунко,
чо-с ішла за мене.

Побратими-посестри

Уже підранок, уперед того,
як са розходила свальба, князь
кличіт лігінів, даруєт ім горіуку і
копачі, покликат на побратими,
бо дотепер кликались на ім'я, а
видтепер бут са кликати побра-
тими.

Та побрати-побритимку,
та побратимочку,
не дав би-х вас ні за воли,
ні за коровочку.

Та побрати-побритимку,
ми побратимуймо,
а ідімо у світ білий
та сі повандруймо.

А куєт зазуличка
у зеленум гаю.
одну любку поцулюю,
на другу кліпаю.

Полянські дівчата. Фото '60-х років

Одну любку поцулюю,
на другу кліпаю,
а як вийду на улицу,
ні одну не знаю.

Та висока полонина,
зелена, зелена,
не така то дівка файна,
як перехвалена.

А іду я в полонину,
на руині стану,
сто году би-х я легінів –
не возьму погану.

А іду я в полонину,
на руині стану,
одна дівка несет меду,
а друга – сметану.

А невіска обдаровуєт дівчат,
які видтепер бут са кликати по-
сестри, і співають так:

Виддаласа, посестричко,
за тобою баную,
беш дитинку колисати,
я сі повандрую.

Беш дитику колисати,
газду шанувати,
а я пудю у світ білий,
буду вандрувати.

А я імаю двоє яблук,
та обоє білі,
як са тяжко розлучати
вид сестри Марії.

Та імала-м одно ябличко,
Тим са покочаю,
Я імаю одну сестру,
з нев са розлучаю.

Та доки я любила
старенького діда,
імала-м я, ште гия,
та й на столі хліба.

А як я полюбила
хлопа молодого,
то хожу я иззута
та й голодна много.

А куєт зазуличка
та сіла у гору,
ми са з любком полюбилі,
ходячи у школу.

Та біла мене мамка
топором, топором,
та не так мене боліло,
як ми було сором.

Та біла мене мамка
березовим прутом,
аби я са не діржала
з молодим ригрутом.

Та вже біла мене мамка
двома бигарями,
аби я са не діржала
з двома легінями.

Та біла мене мамка,
та й на добре вчіла,
аби я са, молоденька,
лиш не волочила.

А кума приготвляє колач
кумский, бо гия рушати невісці
вінок, і співають:

Віночку зелененький,
не много-м тя плела,
Пану Богу дяковати,
што-м тя доносила.

Позмітай-сі, моя мамко,
лиш тоти полиці,
де мої зеленіли
чярлені косиці.

Позмітай-сі, моя мамко,
лиш тоти клиночки,
де мої лиш стояли
зелені віночки.

А ідеш, невісточко,
на невіску до нас,
беш са добре обходити,
не беш бита ні раз.

Беш са добре обходити
та й тещю слухати,

Полянські парубки. Фото '70-х років

ни журиса, невісточко,
не беш бідовати.

Аж хочіш, моя мамко,
би-х до тя ходила,
клади бирцю через річку,
би-х са не втопила.

Не журиса, моя мамко,
ни буду найдати,
я сі прийду из газдиком
дранічко забрати.

Будеш, мамко, банувати
та й і чужі люди,
а я пуйду у чужину,
де ми добре буде.

Як изрушили невісці вінок, кума
завиват молоду у платок, а по-
сестри співають далі:

Віночку зелененький,
віночку, віночку,
а я тебе заміняла
лиш за ширіночку.

Віночку зелененький,
та, вінку, та, вінку,
а я тебе заміняла
за білу ширінку.

У мене у городчіку
зелена косиця,
та учора-м була дівка,
нині – молодиця.

Та учора-м була дівка,
ходила по гаю,
а нині я молодиця,
газдика імаю.

У високуй полонині
трава зелененька
вид теперки на роботу
беш, мамко, саменька.

Та в високуй полонині
велика година,
та у мене, молодой,
май весела днина.

Як завили невіску у платок,
стягяр розшиват стяг, ді-
лит косиці молодим, кумам,
дружці, одну кладет собі у кешеню,
аби дав своєю любці, аж та не є на
свальбі, і усім свальбянам. Смичок
мовит, берут шлик (капелюх) за-
косичен из голови князевої та й 'му
кладут шлик вид одного чоловіка
старого, бо овин уже не є легінь,
але жонатий, а побратими князеви
співають:

Женишса, побратимку,
лиш са жениш, жениш,
котрого сі товариша
наміст себе убереш.

А я сі лиш уберу
лиш брата рудного,
аби-сти 'го шанували,
як мене самого.

Та у мене у кишени
дзеркало та й гребінь,
тепер-ім са издогадав
што вже не єм легінь.

Далі побратими, посестри, брат-
тя, сестри, старіня, куми іграють
данец молодих. Кум из блюдом, лиж-
коу та рушником рушат і спират
данец, збират гроші за данец
(гегедуші брали третю партъ из
грошеі, што са збирали у блюді, та
за тото у нас у Полянах є обичай
класти гроші невісці у пазуху, аби са
не діпила из гегедушами).

Запирау молодий данец, і видправ-
лялися куми і старіня невісточа из
музиками співаючи до за грунек.

(Далі буде)

* Збережена місцева говірка села Русь-Поляни

Дитяча сторінка

Осінь зодомта врийшда

Микола ВОРОНИЙ

ВОРОТА ВИРІЮ

Вже переїхало з полів
Зерно у затишні комори,
І відчинились для птахів
Ворота вирію над морем.

Стоять останні теплі дні.
По селах справили обжинки,
І літо в нашій стороні
Тримає тільки павутинка.

В ДАЛЕКІ МАНДРИ

Зібравши колос-урожай
І виглядівши квіти,
В далекі мандри за Дунай
Ішло червоне літо.

А біля нашого села
На відпочинок стало.
І вдруге вишня зацвіла,
Зозуля закувала.

Та закувала вже не так,
А якось хрипло, глухо.
Відчув неладне щось байбак
І нашорошив вуха.

Обвів очима він луги,
Далеку переправу...
Та все мовчало навкруги,
Як в рот води набрало.

Сказав байбак: «Мабуть, мені,
Старому, це здалося...»
Стояли теплі, тихі дні –
Не літо і не осінь.

Наталка ПОКЛАД

ОСІННІЙ КИЛИМОК

Ранок виткав килимок –
до листочка – ще листок:
золотистий – тополиний,
зеленавий – горобиний,
блідо-жовтий – яблуневий,
червонястий – черешневий...
Хризантеми – у куточок, –
ой і гарний килимочок!

ОСТАННЄ ЯБЛУЧКО

Поорано поля й городи –
нема стежок.
У лузі корівчина бродить
і пастушок.

Дерева голі й безпорадні
Бур'ян зачах.
А гарбузи – як на параді
по всіх дворах.

Вітрів скрипучі переклички:
«Вперед! Вперед!...»
Останнє яблучко з кислочки
таке, як мед.

Ганна ЧЕРІНЬ

ОСІННЄ ВИШИВАННЯ

Ходить Осінь, походжає,
Листя жовтим вишиває.
Підбирає кожну нитку –
Щоб не гірш було, як влітку.

Щоб тополі й осокори
Похвалили жовті вбори.
Щоб береза пелехата
Стала золотом багата.

Навіть ти, розлогий клене,
Втратиш листячко зелене –
Та не плач: твоя обнова
Ще пишніша, пурпурова...

Ходить Осінь роботяща:
– Де ж не побувала я ще?
Що ж іще узяти в кросна?
Треба ще ялини й сосни!

До сосни торкнулась тільки –
Покололи руку шпильки.
Як ялину вишити?!
– Мусіла залишити.

Так то сосни і ялини
Залишилися без зміни,
І, хоч всюди жовта осінь –
Зеленіють, як і досі...

Дитяча сторінка

Ірен РОЗДОБУДЬКО

ПІДКИДЬОК

У мене була найбільша мрія: знайти підкидька. Адже мама категорично відмовлялася подарувати мені братика.

Ну й не треба, думала я, сама його знайду і принесу додому!

Мені здавалося, що немовлята-підкидьки лежать на кожному кроці, на кожній лаві у парку чи на порозі дитячої поліклініки.

Що таке буває, я дізналась із жалісної історії, яку мені колись прочитала бабуся. А ще я подивилася фільм, який так і називався – «Підкидьок». Отже, це правда!

О, мріяла я, мій малюк, якого я знайду, буде рум'яним та розумним, він одразу обхопить мене за шию, а я понесу його не в міліцію, а додому, мамі.

Ми купатимемо його, варитимемо йому кашу. А ще краще – я буду віддавати йому свою порцію, я ж манної каші все одно терпіти не можу.

А потім я гратимусь із ним у дворі на задрість усім, хто бавиться неживими ляльками.

Ось так я мріяла, нишпорячи очима по лавах, порогах і куцах.

І нарешті трапилося диво! На міській алеї я знайшла те, чого так довго шукала. На лаві самотньо сиділа маленька дівчинка з великим рожевим бантом на голові. Я пильно роздивилася навколо: поруч нікого не було. Бідна дівчинка!

І така гарненька! Так ось, якими вони бувають, ці підкидьки...

Як добре, що я знайшла її першою!

Я підняла малу. Вона була доволі важка. Але я, сопучи й зупиняючись на кож-

ному кроці, понесла її додому. Дівча всміхалося та щебетало щось мені на вухо.

Я ледве дісталася нашого третього поверху і штовхнула двері ногою.

– Мамо, мамо, йди швидше! Я знайшла дівчинку! – радісно закричала я. – Давай будемо її купати!

З кухні, витираючи руки об фартух, вийшла мама.

– О, господи... – тільки й змогла вимовити вона та повільно опустилася на стілець, тримаючись за серце.

Тут дівчинка голосно заревіла й почала смикати мене за коси.

Мама хутко зняла фартух, підхопила її на руки і суворо звернулася до мене:

– Де ти її взяла?

Я пояснила. Мама разом із дитиною миттю вибігла з хати. Я – слідом.

На алеї метушилася якась жінка, навколо неї зібрався натовп на чолі з міліціонером.

Мама щось довго пояснювала і перепрошувала. Натовп гудів, дехто сміявся, показуючи на мене пальцем. Жінка притискала до себе мого підкидька і сварила маму.

...Додому ми поверталися мовчки.

– Ну невже ти не розумієш, – згодом сказала мама, – що малюки – не гриби й не ростуть на кожному кроці?

Я все розуміла. Та все ж перед тим, як піднятися на сходи, зазирнула під лаву в дворі: може, хоч там причаїлося нічیه немовля?..

Дитяча сторінка

Вітаємо школярів і вчителів з початком нового навчального року!

Анатолій КОСТЕЦЬКИЙ

АЩО В ПОРТФЕЛІ?

А що в портфелі?
Що таке надворі сталось?
Що за крики? Що за галас?
– Бий! Дава-ай!
– Гати, мазило!
– Ти куди?!
– Суддю–на мило!

Зрозуміло: там – футбол,
і комусь забили гол..

Два портфелі, як і слід,
штанги замінили.
На воротах – мій сусід,
воротар умілий.
Знов – прохід!
Ось-ось заб'є!..
Штанга!
Ех, невдало...

І з портфеля все як є
геть повипадало!

Нумо, глянемо, що в ньому,
поки йде завзята гра,
бо ж портфель, усім відомо, –
є обличчям школяра!..

Ось – книжки. Та що це з ними?!
Чом вони у плямах синіх,
пошматовані, брудні?
Страшно глянути на них!

Подивіться на сторінку –
не сторінка, а «картинка»,
помальована така!
А обкладинки – ну й горе! –
ніби побували вчора
в людожерових руках!

Ще й написано, послухай:
«Хто зачепить – дам у вухо!»

Тільки підпису нема...
Ні, ось нижче: «Я, Кучма!..»

Ось – якийсь папір в лінійку,
а на нім – товстенна двійка.

Що ж воно? Пробачить прошу!
Виявляється, це – зошит.
Але дивний він такий,
мов іде у ньому бій!..

Буква з буквою зчепились –
аж гуде навкруг земля:
і штовхаються щосили,
і вилазять на поля!

В – волає,
Г – горлає,
Л – на дві ноги кульгає,
О – як бублик,
П – як пилка!..
Що не слово – то помилка,
а буває – навіть дві!..
Аж гуде у голові...

Ось, наприклад, прочитайте:
«Мошеністом робеть тато...»

Ні, читать – не варто більше!
Адже далі – буде гірше...

Ось – щоденник. Що за диво?
Та невже – Кучми Юрка?!
І впізнати неможливо –
чистота у нім така.

Розгортаємо сторінку.
Гляньте:
чиста, мов сльоза.
Де поділися оцінки?
їх, напевне, кіт злизав...

Ну звичайно! Придивіться:
онде – слід від одиниці,
нижче – двійку стерто вправно...
Ну, нарешті я узнав,
чом і чистим, і охайним
у Кучми щоденник став!

Ось – дрібніші речі далі:
ручка й гумка у пеналі,
два обдертих олівці
та чотири камінці.

А навіщо камінці?
Щоб ганяти горобців
чи жбурляти нишком-тишком
у якусь бездомну кішку.
Ну а це...
Невже – шарпетка?!
Так, звичайно, це – вона!
А чому вона в портфелі –
то Юрко і сам не зна...

Ось який портфель незвичний
у знайомого мого.
Отаке його обличчя –
і не бачити б його!

Що ж, гадаю, всім вам ясно,
інших слів тепер нема:
нечепура та ледащо
ось він хто, Юрко Кучма!

Дитяча сторінка

УКРАЇНСЬКІ НАРОДНІ КАЗКИ

ЯК ВЛАДИКА ПАС ГУЦУЛОВИХ СВИНЕЙ

Один цісар у біді завжди радився з гуцулом, що має робити. А владіці дуже не подобалося те, що цісар не до нього приходив за порадою. І одного разу він сказав:

– Чого це ти, цісарю, за першого міністра маєш того гуцула? Адже я розумніший від нього...

Цісар подумав і відповів:

– Як ти, святий отче, розумніший від мого гуцула, то завтра мені скажеш, що я думаю, й покажеш таке, чого я ще не видів. Не буде цього – підеш геть, аби тебе й близько не було!

Владика дуже зажурився. Цілу ніч не спав, але нічого не придумав. Побіг до гуцула порадитися, що має робити, аби якось викрутитися з тієї халепи.

Гуцул відповів:

– Ви самі, святий отче, не викрутитесь, бо у вас розум заслабий. Я зроблю за вас усе. Але у мене є робота, то ви її мусите зробити замість мене.

– А яка робота? – напудився владика.

– Треба вигнати на вулицю свиней. Будете пасти їх у шанцях, доки я не вернуся від цісаря.

– Добре, – погодився владика.

Він убрався в одягу гуцула, взяв патика в руки і вигнав свиней на вулицю. А гуцул одягнувся в чорну фаланду, приліпив собі бороду із клоччя і повісив на шию хреста. Так пішов до цісаря. Став перед ним і каже:

– Я прийшов, світлий монарху, відповідати на твоє питання.

– Що я думаю, отче? – спитав його цісар.

– Ти, вельможний цісарю, думаєш, що я святий владика, а я – грішний чоловік, – і гуцул здер приліплу бороду.

Цісар сказав:

– Тепер мені покажи таке, що я ніколи ще не видів...

– Ходи, світлий цісарю, зі мною...

Гуцул повів цісаря на вулицю і показав йому владіку, який попасував свиней.

– Таке ти колись видів?

– Ніколи не видів!

Другого дня, кажуть, цісар зробив гуцула владікою.

ЯК ЗНАЙШЛИ ЗЛОДІЯ

Як знайшли злодія

Один чоловік украв у другого капусту. Той пішов жалітися у розправу, каже, що Ліщим украв капусту. Прийшов і Ліщим у розправу і одказується, що не брав капусти. А у розправі був зборщик податів, він і каже:

– От я узнаю вора; беріть ви пояс і йдіть у сіни, а я візьму другий кінець, перекину через двері і буду отсюда тягнути.

Всі ухватились за пояс і держаться, а зборщик кричить:

– Узялися усі?

– Уже, узялися!

– Та, кажеться, не усі взялися? – опять кричить зборщик.

– Усі узялися! – кричать ті за дверима.

– А той, що капусту украв, хіба узявся? – кричить зборщик.

– Та й я узявся, – кричить Ліщим.

– А як і ти узявся, то заплати за капусту, а ні – оддай капусту тому, що ти украв у його, – каже зборщик.

Той злякався, не знав, що й казати, і говорить, що помилився. А тоді, часа через два, признався.

Пішли вони всі у шинок, випили могоричу і помирилися.

І досі споминають люди хитрого зборщика.

СМІЙТЕСЬ НА ЗДОРОВ'Я!

Нуць ГУЦУЛЯК

ЗУСТРІЧ ІЗ ЧОРТОМ

Якщо повірити розповіді вуйка Ґараша, то це трапилося дуже давно, майже 70 років тому, в нашому дитинстві. Тодішні сільські діти, як в оповіданні Остапа Вишні, за дорученими батьками обов'язками, поділялися на «робочі класи»: малі діти пасли гуси, а величєнькі чи трохи більші пасли худобу в лузі річки Сучава. Як тільки настане тепла весняна погода і трава в лузі зазеленіє, то кожного ранку, як сонце вже підніметься на пражину¹ над Петрівцевою горою, з кожного господарства південної частини села Гатна (тобто з Толоки, колишньою званою Діброва, з Багни) хлопчики, а то й старшенькі хлопці виходили на «роботу»: хто з короною, хто з кінями, вливаючись у чимраз глітнішу чергу, яка, наче зміюка, просувалася польовою дорогою поміж нивами на Помірках – до луга на пасовисько. Серед дівтори щоранку видно було вуйка Ґараша, який гнав на пашу свою чемну коровчину Ружану, що не лакомилася на жодне стебло білядоріжної кукурудзи, а ступала повагом, наче в такт прив'язаного до шиї голосного дзвіночка. Вслід за Ружаною, зрідка форкаючи, покірно йшла гніда кобила, що несла вусатого, з густими опуцєними бровами вуйка Ґараша, який наче Тарас Бульба, ніколи не покидав люльку.

Доглядати худобу було нелегко, особливо в літню спеку: ховаючись в куцані прохолодні затінки від палючого сонця та від немилосердних укусів ґедзів та іншої комашні, худоба забивалася в гуцавину, а то й виходила з луга на поле, наводючи людям шкоди.

Ми стерегли свою худобу й худобу немічного вже вуйка Ґараша, а він «відплачувався» різними «баєчками», навіть деякими придуманими ним, щоб викликати нашу зацікавленість.

Одного разу розповів він, по-гатнянському, такий випадок: *наладував² я повні драби³ міхів і пішов у цей млин, що на зарінку, на самому краю Соломі⁴, у шклепіт⁵, далеко від людей. Сочєву перегадили коло цементового моста, вікопали аж туду млиніку, збудували великий млин, коло млина поклали високе колесо, але була рівнина, так що вода не текла на колесо, а рухала нижні лопатки, котрі ледве крутили велике колесо. А коли була суша, як тепер, вода спадала, і млин ледве ходив.*

Насипав я повний кіш зерна, і вузьким жолобком зачала труситиси курудзіна мука в скриню. Настала ніч. У млині був лиш я сам. Мелник пішов спати. Я цікав покї ледве натрусилоси муки в скриню на оден мішок, притупив його похилено до скрині, прилеє горілиць, бо тепла мука ґріла мені плечі, поклав руки під голову і попахкую з люльки.

За єкі добрі години хрипло дєсь закукурікав кукутик мелника. Ага, – думаю, – це вже північ. За кілька мінут надворі зацупотїло, як би прибігли вівці, почувлиси голоси, але єкіс не дитинєчі, а щєнєчі і котєчі. Міні пішли мурішки по плечах. Але я лежу собі далі. Раптом шос залопотїло межі дерев'їними колесами, а за секунду назід скрині шос так дупнуло, що аж підлога заскрипіла! Я лежу, не кїваюси, дуже примружив очі, див'юси – і міні стало жєсно⁶: до мене приступає таке, як би великий хлопец – чорний, волоснистий, ноги, як паперкі у цапа, ззаду віст, гострі ріжки на голові, борідка, як у цапа, на руках – пазурі, а очі такі червоні, як розпалена грань. Я вже не дихтю, лиш думаю: но, зариз буде міні капут!⁷ Роздерє мене дявол, старший над чортами.

Він підійшов близко, нахїливси надї мнов, я вижу крізь примружені очі, як він «пропїкає» мене своїми очима, хочї видїти, що зо мнов, але я лежу, як мертвій! Тогди він – хап! мені люльку з рота і в свою сраку – тик! Тик! Тик!, потому люльку мені в зуби – тик! Направивси, подививси збитошливо почерез плече на мене і пішов. Я ледве відїшов від страху.

Меншенькі хлопчики мовчали із за почутої страхітливої казки. А старшенькі насмілилися майже жартома спитати вуйка Ґараша:

– А чого дявол не роздер вас, а лиш позбиткувався⁸ над вами?

– Чорт, – відповів вуйко Ґараш ледве усміхнувшись, – може, подумав: «Спаськудїю⁹ старїганови люльку, аби другий раз не завоював міні млин».

1 Пражина – давня міра землі, гіляка завдовжки 8 метрів;

2 Ладувати – вантажити;

3 Драби – кіш воза;

4 Соломія – частина царини с. Дарманешти, що носить ім'я дівчини-учасниці подій на зворотній путі Тимоша Хмельницького з Ясс;

5 Шклепіття – запущене місце;

6 Жєсно – страшно;

7 Капут – загибель, кінець, смерть;

8 Збиткуватися – насміхатися над кимось;

9 Спаськудити – забридкувати.

СМІЙТЕСЬ НА ЗДОРОВ'Я!

Володимир ТРИЦУК

БІДНИЙ ВУЙКО

Вуйка Семена я жодного разу не бачив. Так сталося, що він оженився в сусідньому районі. Відтоді забув і стежку до нашого дому.

Мати, частенько згадуючи рідного брата, бідкалась:

– В кого ж він такий відлюдько вдався? І вісточки про себе не подасть. Ні до рідні не приїжджає, ні до себе не запрошує...

Доходили чутки, мовби дядько живе заможнo. А дехто казав – навпаки. Односельці здибали його в місті на ярмарку і виповідали, що вуйко, мабуть, перебивається з квасу на хліб. Бо одягнений, як жебрак.

– От що, Петрусю, – сказала якось мені мати, – поїдеш ти, мабуть, до вуйка, бо на серці якийсь тягар... Може, в холоді та голоді?... А ми вже тут з ріднею домовимось: хто зможеться на кептарик, хто – на штанці, а хто – на постолі... Як кажуть: з миру по нитці, а бідному – свитка...

Наступного дня, навантажений двома валізами, їхав я до Коломиї. Звідти до села, де мешкав вуйко, рукою подати. За якусь годину з допомогою сільських хлопчаків мені пощастило розшукати вуйкову садибу. Грюкаю у високу браму. За нею щось скреготнуло, й невдоволений голос прогугнів:

– І кого б це там нечиста сила приперла?

– Вуйку Семене, це я, Петрусь, ваш племінник!

– Чий, чий? – висунулась із-за брами постать у латанці, гумових чоботях і в такому потертому капелюсі, наче б його жували корови.

– Я – Петрусь Чоботарик! Марїїн син...

– Чекай, чекай... Чи ти... Щоб ти скис! Невже отой? Колись, пам'ятаю, пищав у колісці – спасу не було. Мати злагодиться на ярмарок до міста, благає: «Семене, посидь з малим...» Я погоджуюсь, а потім і не радий. Ревеш, було, до нестями. І нічого не вдю. Звідтоді й зарікся не мати своїх...

Вуйко зачинив за собою двері на засув, скинув з плечей одєжу та мовив:

– Я гостей ніколи не жду. Загалом ні з ким не знаюся. Народ пішов задрісний. А мати, кажеш, цікавиться, я живу? Отак і живу: ласки ні в кого не прошу. Будиночок слава богу, звів, – вуйко тицьнув пальцем на двоповерхову будівлю. – Та й коло будиночка дещо водиться: маржинка, птиця. І в хаті наче не голі стіни. Ну, як той... заходь!

Глипнеш оком. Але ж куди ти прєшься в чоботях? Осьо капці. Тут, брате, в покоях моя не дасть пилінці впасти. Я несміливо ступнув до вітальні й став як вкопаний. Всі стіни були завішані дорогими килимами, порт'єрами, заставлені меблями. На серванті красувались кришталеві вази, набори кавових та чайних сервізів. Посередині вітальні звисала коштовна люстра. Кожен куточок у кімнаті було заставлено дорогою річчю.

– Ну як воно? – скося поглянув на мене вуйко.

– Та ніби в музеї!

– Зрівняв! – скривив губи родич. – Тут, хлопче, такі речі, що музеям не снилось! Ось хоча б меблі: ще з дореволюційних часів. А збереглися, наче тобі тільки з фабрики. А ось такі ліжники та килими йдуть до Франції, Канади та Гамерики. Моя перехопила!.. Талант до цього у неї... З-під землі що хочеш дістане...

Вуйко водив мене з кімнати до кімнати і, наче ревний екскурсовод, на всі заставки розхвалював кожну річ.

– Ось ця скринька куплена в одного майстра з Карпат. Дивовижна річ! Знаєш, скільки він голову морочив над нею? Десять літ! А оця скрипка якогось там... Страдіона, чи я її... За неї мені один тямковитий музикант давав скажені гроші. Моя не захотїла...

– Хїба ви граєте? – здивувався я.

– Хе-хе... У мене, хлопче, така музика в хліві, що встигай лишень повертатись. Чуєш – мов яка капела: корова мукне, свині хрюкають, а надворі ґелґотять індіки та крячуть качки на всі лади. Тільки встигай диригувати отим гамором!

Тримаючись за різьблене поруччя, ми зійшли на другий Поверх. Згори вимальовувалась казкова панорама. Ліс, гори, річка і голубе небо – все те звучало дивною казкою.

– Можна лише позаздрити вам! – вигукнув я захоплено.

– Отож-бо! Всім і лізуть очі рогом! – буркнув з-під носа родич. Вони гадають, що я маю час споглядати та милуватися краєвидами. А я, признаюсь тобі, хлопче, хїба що на свята зазираю до цих покоїв. Ну, та досить про це. Гайда донизу!..

Вуйко протер вологою ганчіркою мій необережний слід на порозі і запросив до свого лаштунку, в котрому він постійно мав притулок. Ця будівля раніш правила чи то за курники, чи за якусь комірчину, що жалюгідно тулилася до хліва.

Ось тут я мешкаю... Заходь. Ти, мабуть, зголоднів? А в мене самого ще не було й крихти в роті. З'їмо грушпадалиць. Вночі повно нападало в садку... Ось так і живемо.

Перекажи матері...

*Буває, часом сліпну від краси.
Спинюсь, не тямлю, що воно за диво,—
оці степи, це небо, ці ліси,
усе так гарно, чисто, незрадливо,
усе як є – дорога, явори,
усе моє, все зветься – Україна.
Така краса, висока і нетлінна,
що хоч спинись і з Богом говори.*

Ліна КОСТЕНКО